

- *Ekonomide hassas dengeler*
- *Nüfusun yüzde 27'si yoksulluk sınırı altında*
- *Özelleştirme geliri giderini karşılayamadı*
- *Sübjektif risk reel riske karşı*

Ekonomik Rapor

Sahibi
Mehmet TİMUR

Genel Yayın Yönetmeni
Nail SANLI

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Ali Ekber DOĞANOĞLU

Yayın Kurulu
Nail SANLI
Ali E. DOĞANOĞLU
Ahmet FETTAHOĞLU
Yıldız ÖZTÜRK

TÜRMOB
Basın Yayın Dağıtım İşletmesi
tarafından yayınlanmaktadır

Adres
Gençlik Caddesi No:107
06570 Anıttepe - ANKARA
Tel: (0.312) 232 50 60 (10 Hat)
Fax: (0.312) 232 50 73
http: www.turmob.org.tr
e-mail:alid@turmob.org.tr

Baskı
Ziraat Matbaası
(0.312) 384 73 44

Dergide yayınlanan yazıların yayın hakkı
Bilanço Dergisi'ne aittir.
Kaynak gösterilmeden bir bölümü veya
tamamı alıntı yapılamaz

Vergi İdaresi reformu

Vergi tabanının genişletilmesi, vergi denetimlerinin etkinleştirilmesi, gelir idaresinin yeniden yapılandırılması, vergi mevzuatının basitleştirilmesi, acil eylem planı çerçevesinde öngörülen reformlar içerisinde yer almakta.

Mevcut vergi yapısı, her yönü ile tıkanmıştır. Vergi sistemi karmaşık ve belirsiz bir hale gelmiştir. Vergi gelirleri temel dayanağını dolaylı vergilerden almakta. Dolaylı vergiler, düşük gelir grupları üzerindeki vergi yükünü artırarak, bozuk olan gelir dağılımını daha da bozmaktadır.

Önümüzdeki günlerde vergi idaresinde reform yapmak amacıyla bir kanun tasarısı TBMM'ye sunulacak. Tasarının temelinde yer alan mantık, vergi tahsilatının vergi idaresi reformu vasıtasıyla iyileştirilmesidir. Planlanan düzenleme, vergi idaresini Maliye Bakanlığı bünyesinde ve Başkanının doğrudan Maliye Bakanına bağlı olduğu yarı özerk bir yapı haline getirecek. Fonksiyonel örgütlenmeye gidilerek, vergi politikası Maliye Bakanlığı'na devredilecek. Bütün vergi daireleri kurulacak olan bu yeni birime devredilecek. Kanun tasarısının Temmuz ayı sonuna kadar yasalaşması planlanmakta.

Gelir idaresinin yeniden yapılandırılmasının ardından, Maliye Bakanlığı tarafından vergi politikası yeni baştan belirlenmeli ve asıl reform bu noktada gerçekleştirilmelidir.

Kamu maliyesi ve kamu finansmanındaki kırılganlık devam etmekte ve hassas dengeler üzerinde biraz da zorlayarak yürümektedir. Kamu maliyesinde kalıcı iyileşme sağlanmadan ekonomik kalıcı iyileşme sağlanamaz. Türkiye ekonomide istikrarı sağlayabilmesi için mutlaka kamu finansman sorununu çözmelidir. Bunun yolu da kamu giderlerini en sağlam kaynak olan vergilerle finanse etmekten geçiyor.

Dergimizin bu sayısında da ilgi ile okuyacağınızı umduğumuz haber ve araştırmalara yer verdik. Gelecek sayımızda buluşmak dileğiyle...

Nail SANLI
Genel Sekreter

Ekonomide hassas dengeler

Bazı ekonomik göstergelerde yaşanan iyileşmeler, tüm ekonomik sorunların çözüldüğü gibi yanlış bir izlenim yarattı. Özellikle kamu maliyesi hassas dengesini koruyor. Ekonomideki olumlu göstergelerin yanı sıra endişe verici pek çok gösterge de bulunuyor.

Gayri Safi Milli Hasıla, enflasyon, faizler gibi kimi ekonomik göstergeler olumlu gelişimini sürdürürken, bazı göstergeler ise ekonominin hala hassas dengeler üzerinde durduğu izlenimi yaratıyor.

GSMH

2001 yılı sabit fiyatlarıyla GSMH yüzde 9.5 gerilemişti. 2002 yılında ise yüzde 7.8 büyüme gösterdi. GSMH'nın 2003 yılı gelişme hızı ise 5.2 oldu. 2003 yılında yaşanan 5.2'lik büyümenin alt kalemlerine baktığımızda sevindirici olan bu büyümenin temkinli bir iyimserlikle karşılanması gerektiği ortaya çıkıyor.

DİE tarafından yayınlanan veriler, milli gelirin alt sektörleri bakımından en hızlı büyümenin yüzde 8.4 ile ulaştırma ve haberleşme sektöründe yaşandığını gösteriyor. Bunu yüzde 7.8 ile sanayi sektörü izliyor. Birçok sektörün lokomotifi konumundaki inşaat sektörü 2001 krizinde başlayan daralma eğilimini sürdürerek, 2003 yılında yüzde 9 geriledi.

Kişi başına gelirin 3 bin 383 dolara yükselmesi sevindirici bir gelişmedir. Ancak bu büyümenin kaynakları incelendiğinde karşımıza çıkan tablo şöyle; büyümeyi sağlayan temel faktörler, ücretler ile ithalat maliyetlerindeki ucuzlamaya dayanıyor.

Gayri Safi Yurt İçi Hasıla'daki artışın yüzde 50'si ise stok biriminden kaynaklandı.

Ekonomide ortaya çıkan büyüme ücret maliyetlerinin düşmesi ile döviz kurundaki gerilemenin yol açtığı ithalat artışından kaynaklandı.

Konsolide bütçe

2004 yılı Mart ayı sonu itibariyle, 24 katrilyon lira gelir, 31 katrilyon lira harcama kalemi konsolide bütçede yer aldı. 7 katrilyon liralık bütçe açığı oluşurken, yaklaşık 8 katrilyon faiz dışı fazla verildi.

2004 yılı bütçesinde vergi gelirlerinde kayda değer bir artış hedeflenmedi. Ancak vergi gelirle-

rinin alt kalemlerine baktığımızda karşımıza önemli kalemlerde reel bazda gerileme çıkıyor. Özellikle gelir vergisi geçtiğimiz yılın aynı dönemine göre reel olarak yüzde 8'lik gerileme gösterdi. Konsolide bütçe birazda zorlamayla hassas dengeler üzerinde yürümeye devam ediyor.

Borç stoku

Konsolide bütçe toplam borç stoku Mart'ta 1.9 milyar dolar artarak 217.9 milyar dolara yükseldi.

Dış borçlar 1.7 milyar dolar azalarak 62.6 milyar dolara gerilerken, iç borç 3.6 milyar dolar artarak 155.3 milyar dolar oldu. Konsolide bütçe kapsamındaki borç stoku yılın ilk üç ayında 15.2 milyar dolar büyüdü.

Toplam stok içinde 2003 sonu itibarıyla iç borçların yüzde 69 olan payı, bu yıl Mart sonunda yüzde 71'e ulaştı. Bu kapsamda piyasaya olan borçların ağırlığı yüzde 36'dan yüzde 42'ye yükseldi. Kamuya olan borçların payı ise yüzde 33'ten yüzde 30'a geriledi.

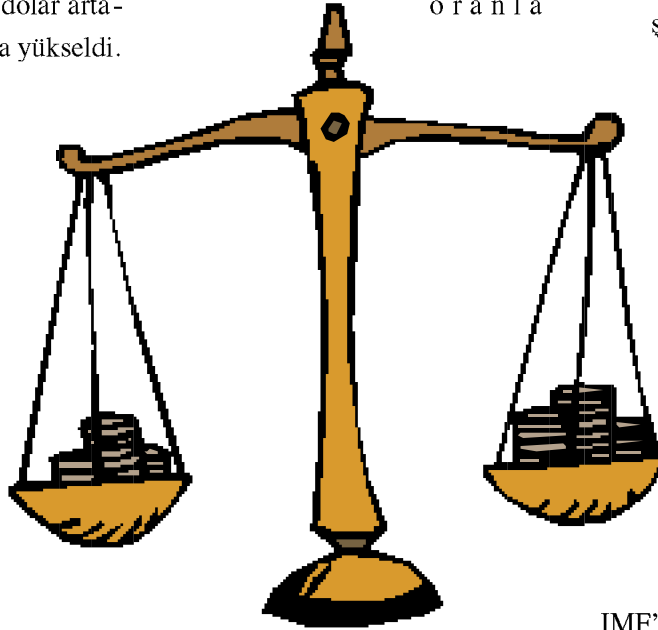
Kamu net borç stoku 2003 yılında 16.3 artarak 251.5 katrilyondan yılı kapattı. Konsolide bütçe

kapsamındaki net borç stoku geçen yıl yüzde 16.9 artışla 277.9 katrilyon liraya ulaştı.

Cari işlemler dengesi

Cari işlemler dengesini 6.8 milyar dolar açıkla kapatan Türk ekonomisi üzerindeki en büyük tehlike sinyali olarak varlığını koruyor. Yılın ilk iki ayında dış ticaret açığı 3.9 milyar dolar olarak gerçekleşti. Geçtiğimiz yıla

o r a n l a

yüzde 90 oranında artış kaydetti.

Dış ticaret açığındaki büyüme trendiyle birlikte Türkiye ekonomisinin 2004 yılına yönelik en zayıf yanını oluşturmaya başlayan cari işlemler açığıyla ilgili olarak IMF'den hükümetin tahmininden daha yüksek bir tahmin geldi.

IMF'nin Dünya Ekonomik Görünüm Raporu'nda Türkiye'nin

bu yılki cari işlemler açığının 9 milyar 220 milyon dolar düzeyinde tahmin edildiği bildirildi. Hükümetin cari işlemler açığı tahmini ise 7 milyar 626 milyon dolar düzeyinde bulunuyordu. IMF tahmini ile hükümet tahmini arasında yaklaşık 1.6 milyar dolara yakın bir fark oluştu. IMF Türkiye'nin 2005 yılındaki cari işlemler açığının ise 7 milyar 876 milyon dolar düzeyinde oluşabileceğini hesapladı.

Buna göre Türkiye 2004 ve 2005 yıllarında toplam 17.1 milyar dolar cari işlemler açığı verecek. Cari işlemler açığının GSYİH'ye oranı 2004 yılında yüzde 3, 2005 yılında ise yüzde 2.4 düzeyinde olacağını tahmin etti.

IMF'in raporuna göre, kamu borç dinamiklerinin, finansal piyasalardaki kırılgan yapıyı koruduğu ifade edildi.

Temel ekonomik göstergeler bir arada değerlendirildiğinde ortaya çıkan sonuç, Türkiye'nin ekonomik kırılganlığı atlatamadığı ancak önemli iyileşmeler elde ettiği noktasındadır. Bu göstergeler ekonominin hala hassas dengeler üzerinde yürüdüğünü göstermektedir.

Dış ticaret açığı hızla artıyor

Türkiye'nin ihracat ve ithalatta hızlı artış trendi sürüyor. 2004 yılı -nın ilk iki ayında ihracat yüzde 24 ve ithalat yüzde 40 oranında art -tı. İthalattaki hızlı artış eğilimi dış ticaret açığını da hızla büyüttü. Dış ticaret açığı geçen yılın aynı dönemine göre yılın ilk iki ayında yüzde 90 artış gösterdi.

2004 yılı şubat ayında 3.5 milyar dolar ihracat, 5.9 milyar dolar ise ithalat yapıldı. Yılın ilk iki ayında ihracat 7.9 milyar dolar olurken, ithalat 11.8 milyar dolara ulaştı. 2004 yılı şubat ayında geçen yılın aynı ayına göre ihracat yüzde 21.7, ithalat ise yüzde 44.3 oranında arttı. Aynı dönemde dış ticaret açığı yüzde 99.9 oranında artarak 1,182 milyon dolardan 2,364 milyon dolara yükseldi. 2003 yılı Şubat ayında yüzde 71.2 olan ihracatın ithalatı karşılama oranı, 2004 yılı Şubat ayında yüzde 60 olarak gerçekleşti.

2004 Ocak-Şubat döneminde; 2003 yılının aynı dönemine göre ihracat yüzde 23.6 artarak 7,966 milyon dolar, ithalat yüzde 39.6 artarak 11,843 milyon dolar olarak gerçekleşti. 2003 Ocak-Şubat döneminde 2,037 milyon dolar olan dış ticaret açığı, 2004 yılı Ocak-Şubat döneminde yüzde 90.3 oranında artarak 3,877 milyon dolara yükseldi. İhracatın ithalatı karşılama oranı ise 2003 yılının ilk iki aylık döneminde yüzde 76 iken, 2004 yılının aynı döneminde yüzde 67.3'e düştü.

2004 yılı Şubat ayında 2003 yı-

lının aynı ayına göre; imalat sanayii ürünleri ihracatı yüzde 21.7, tarım ve ormancılık ürünleri ihracatı yüzde 10.1, madencilik ve taşocakçılığı ürünleri ihracatı yüzde 61.8 oranında artış gösterdi. Buna karşılık tarım ve ormancılık ürünleri ile sanayi ürünleri ithalatı yüzde 51.1 oranında artarken, madencilik ve taşocakçılığı ürünleri ithalatı yüzde 2.5 oranında azaldı. Aynı dönemde; sermaye malları ithalatı yüzde 72.1, ara malları ithalatı yüzde 32.6, tüketim malları ithalatı ise yüzde 106.3 oranında artış gösterdi. Şubat ayında ihracat artışı sermaye malların-

da yüzde 43.1, ara mallarında yüzde 14.9 ve tüketim mallarında yüzde 23.8 olarak gerçekleşti.

2004 yılı Şubat ayında bir önceki yılın aynı ayına göre; OECD üyesi ülkelere yapılan toplam ihracat yüzde 15.9,

OECD üyesi olmayan

ülkelere yapı-

lan ihracat

yüzde 32.4,

Türkiye

Serbest

Bölgele-

rine yapı-

lan ihra-

cat ise

yüzde 44.4

oranında arttı.

Aynı dönemde

Avrupa Birliği ülke-

lerine yüzde 20.4, EFTA ülke-

lerine yüzde 5.2 daha fazla ihra-

cat yapılırken, diğer OECD ül-

kelerine yapılan ihracat yüzde

2.2 oranında azaldı.

2004 yılı Şubat ayı ihracatının

yüzde 64.2 'si OECD ülkeleri-

ne, yüzde 31.5'i OECD üyesi

olmayan ülkelere ve yüzde

4.3'ü Türkiye Serbest Bölgele-

rine yapıldı. AB ülkelerinin ih-

racatımız içerisindeki payı

2003 yılı Şubat ayında yüzde

53.5 iken, 2004 yılı Şubat ayın-

da yüzde 52.9'a düştü. 2004 yı-

lı Şubat ayı ihracatı içerisinde

OECD üyesi olmayan Avrupa

ülkelerinin payı yüzde 10.5, Or-

ta Doğu ülkelerinin payı yüzde 10.3, Afrika ülkelerinin payı ise yüzde 3.9 olarak gerçekleşti.

2004 yılı Şubat ayında bir önceki yılın aynı ayına göre; OECD

üyesi ülkelerden

yüzde 45.7,

Av-

rupa

Birliği ül-

kelerinden

yüzde 51.2,

EFTA ülkele-

rinden yüzde 9.7,

Diğer OECD ülkele-

rinden yüzde 46 oranında

daha fazla ithalat yapıldı

Devlet İstatistik Enstitüsü tara-

findan açıklanan ocak ayı ihra-

cat miktar indeksi geçtiğimiz

yılın aynı ayına göre yüzde 7,

ithalat miktan indeksi yüzde

24.4, ihracat fiyat indeksi yüzde

17.1, ithalat fiyat indeksi ise

yüzde 8.4 oranında artış gösterdi.

İthalat fiyat indeks değerleri, bir ay önceye göre yüzde 4.1 ve oniki aylık ortalamalara göre yüzde 7.6 oranında artarken, ihracat fiyat indeksi değerleri bir ay önceye göre yüzde 5.8 ve 12 aylık ortalamalara göre yüzde 10.8 artış gösterdi.

2004 yılı ocak ayında ihracat miktar indeksi bir ay önceye göre yüzde 8.5 oranında azaldı. Oniki aylık ortalamalara göre ise yüzde 20.2 oranında arttı.

Cari işlemler

2004 yılı Ocak ayı

cari işlemler açı-

ğı, bir önceki

yılın aynı

ayına göre

594 milyon

dolar artarak

783 milyon

dolar oldu. Bu ar-

tışın başlıca se-

bepleri, dış ti-

caret açığın-

daki 472 mil-

yon dolar tu-

tarındaki bü-

yüme ile net yatırım gi-
derlerindeki 204 milyon dolar
tutarındaki artış oldu.

Dış Ticaret

Bir önceki yılın aynı ayı ile karşılaştırıldığında, 2004 Ocak ayında dış ticaret açığı % 108,8 oranında artarak 906 milyon dolar olarak gerçekleşti. Bu gelişme:

	Şubat			Ocak-Şubat		
	2003	2004	Değişim Yüzde	2003	2004	Değişim Yüzde
İhracat (000 \$)	2 918 726	3 552 219	21,7	6 447 218	7 966 273	23,6
İthalat (000 \$)	4 100 991	5 915 832	44,3	8 484 161	11 843 452	39,6
Dış Ticaret Açığı (000 \$)	-1 182 265	-2 363 614	99,9	-2 036 943	-3 877 179	90,3
Karşılama Oranı yüzde	71,2	60,0			76,0	67,3

- ihracat (FOB) gelirlerinin yüzde 25,1 oranında artarak 4.414 milyon dolar ve

- bavul ticaretinin yüzde 57,1 artarak 256 milyon dolar olarak gerçekleşmesine rağmen,

- altın dahil ithalat (CIF) harcamalarının yüzde 35,2 oranında artarak 5.928 milyon dolarına ulaşmasından kaynaklandı.

Yatırım Geliri

2003 Ocak ayında 247 milyon dolar, 2004 yılı Ocak ayında ise 451 milyon dolar çıkışla sonuçlanan yatırım geliri dengesinin altında yer alan doğrudan yatırım gelirlerinde 23 milyon dolarlık net giriş görülmekte iken, portföy yatırım gelirleri ve faizden oluşan diğer yatırım gelirlerindeki net çıkışlar, 2004 yılı

Ocak ayında sırasıyla 296 ve 178 milyon dolar olarak gerçekleşti. Bu dönemde yurtdışında yapılan tahvil ihraçlarına ilişkin faiz ödemeleri nedeniyle portföy giderlerindeki yüzde 148'lik artış dikkat çekicidir.

Portföy Yatırımları

2003 Ocak ayında 1.108 milyon dolar olarak gerçekleşen portföy yatırımlarından kaynaklanan net sermaye girişi, 2004 yılının aynı ayında yüzde 27,3'lük artışla 1.411 milyon dolar oldu.

Alt kalemler itibariyle incelendiğinde, varlıklar başlığı altında, yurtdışında yerleşik kişilerin yurtdışında menkul değer alım-satımlarının, 2003 Ocak ayında 218 milyon dolar, 2004 yılı

Ocak ayında da 105 milyon dolar net alımla sonuçlandığı gözlemlendi. Portföy yatırımları kaleminin yükümlülükler bölümünde Genel Hükümet'in 2003 Ocak ayında 1.288 milyon dolar, 2004 yılının aynı ayında ise 1.500 milyon dolar tutarında yurtdışında tahvil ihracı yoluyla yeni borçlanmaya gittiği gözlenmekte; aynı dönemlerde geri ödemede bulunmadığı görülmektedir.

Yurtdışı yerleşik kişilerin hisse senedi piyasasında Mayıs 2003'ten beri devam eden net alımları, Ocak 2004'te 18 milyon dolarlık net satışa dönüştü. Aynı dönemde, devlet iç borçlanma senetleri piyasasında ise 34 milyon dolarlık net alım gerçekleştirildi.

Seçilmiş Kalemler - Dış Ticaret (Milyon ABD doları)	Ocak 2003	Ocak 2004	% Değişim
İhracat FOB	3.528	4.414	25,1
Bavul Ticareti	163	256	57,1
İthalat CIF	-4.383	-5.928	35,2
(Altın İthalatı)	-110	-208	89,1
Dış Ticaret Dengesi	-434	-906	108,8

Nüfusun yüzde 27'si yoksulluk sınırı altında

DiE'nin yaptığı yoksulluk çalışmasına göre Türkiye nüfusunun yüzde 27'si gıda ve gıda dışı harcamaları içeren yoksulluk sınırı -nın altında yaşıyor. Türkiye'de 926 bin kişi açlık sınırının altında yaşamaya çalışıyor.

Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından yapılan ve 2002 yılını kapsayan yoksulluk çalışmasına göre Türkiye'de yaklaşık 926 bin kişi gıda yoksulu, yani açlık sınırının altında yaşıyor. Gıda yoksulu olarak Türkiye genelinde nüfusun yüzde 1,35 yaşarken bu oran kırsal yerleşim yerlerinde yüzde 2,01'e çıkmakta, kentsel yerleşim yerlerinde ise yüzde 0,92'ye düşmekte.

Gıda dışı harcamalarda dahil edildiğinde yoksulluk sınırının altında yaşayan sayısı 18,4 milyon kişiye yükseliyor. Gıda ve gıda dışı yoksulluk, gıda ve gıda dışı harcamaların maliyetinin hanehalkının toplam tüketim harcamasından az olduğu devam olarak tanımlanıyor. Gıda ve gıda dışı yoksulluk sınırının altında yaşayan nüfus yine kırsal bölgelerde, kentsel bölgelere göre daha fazla. Türkiye geneli için bu oran yüzde 26,96 iken, kırsal yerler için yüzde 34,48'e ve

kentsel yerleşim yerleri için yüzde 21,95 olarak belirlendi.

Uluslararası karşılaştırmalarda kullanılan yoksulluk sınırlarına bakıldığında; satınalma gücü paritesine göre kişi başına günlük 1 doların yoksulluk sınırı olduğu durumda, Türkiye geneli için yoksulluk oranı yüzde 0,20 olurken, sınır 2,15 dolar olarak belirlendiğinde bu oran yüzde 3,04 ve sınır 4,3 dolar olarak belirlendiğinde ise, yüzde 30,3 olarak gerçekleşmekte.

Görelî yoksulluk, eşdeğer kişi başına tüketim harcaması medyan değerinin yüzde 50'sinin yoksulluk sınırı olarak belirlendiği durumda, Türkiye geneli için yoksulluk oranı yüzde 14,74, kırsal yerleşim yerleri için yüzde 19,86 ve kentsel yerleşim yerleri için yüzde 11,33 olarak tahmin edildi.

Yoksulluk sınırları hanehalkı büyüklüğüne göre incelendiğinde, tek kişiden oluşan hanelerde, gıda

yoksulluk sınırı 2003 yılı Aralık ayı itibarıyla 73 milyon TL iken, gıda ve gıda dışı ihtiyaçlardan oluşan yoksulluk sınırı 171 milyon TL olarak belirlendi. Türkiye'de ortalama hanehalkı büyüklüğünün dört civarında olduğu düşünüldüğünde, dört kişilik bir hanenin yoksulluk (açlık) sınırı, gıda için 167 milyon TL, gıda ve gıda dışı harcamaları karşılamaya yönelik yoksulluk sınırı ise 387 milyon TL olarak saptandı.

Türkiye genelinde hanehalkı büyüklüğü arttıkça yoksulluk oranı da artmaktadır. Hanehalkı büyüklüğü 1-2 olan hanelerdeki yoksulluk oranı yüzde 16,48 iken, 7 ve daha fazla kişiden oluşan hanelerde bu oranın yüzde 47,38 olduğu görülmekte.

Kırsal yerleşim yerlerinde yoksulluk oranının yüzde 51,18 ile en fazla 7 ve daha fazla kişinin yaşadığı hanelerde olduğu görülmekte-

dir. Diğer bir ifadeyle, kırsal yerlerde 7 ve daha fazla kişiden oluşan hanehalkları ve bu hanehalklarında bulunan kişilerin yarısından fazlası yoksuldur. En düşük yoksulluk ise 3-4 kişiden oluşan hanelerde gözlenmektedir.

Eğitim durumu yükseldikçe yoksul olma riski azalmakta. Hanehalkı fertlerinin eğitim durumlarına göre yoksulluk oranlarına bakıldığında; eğitim durumunun yoksulluğu en iyi açıklayan değişkenlerden biri olduğu göze çarpmakta. Gerek kır, gerekse kentsel yerlerde eğitim durumunun artması yoksulluk riskini azaltmakta. Buna göre; toplam nüfus içindeki oranları da dikkate alınarak eğitim durumlarına göre yoksulluk oranları incelendiğinde, Türkiye geneli için yüzde 11,27'lik nüfus payına sahip okuryazar olmayan fertlerde yoksulluk oranı yüzde 41,07 iken, yüzde 3,79'luk nüfus payına sahip yüksekokul, fakülte ve üstü eğitilmiş fertlerde yoksulluk oranı yüzde 1,57'ye düşmekte. Aynı oran, kırsal yerlerde

arasıyla yüzde 46,42 ve yüzde 4,37'ye yükselmekte. Türkiye genelinde okur-yazar olup bir okul bitirmeyen fertler için yoksulluk oranı yüzde 34,60 olup bu oran kırsal yerlerde yüzde 41,13'e yükselmekte.

2002 yılında Türkiye genelinde yevmiyeli çalışanların yüzde 45,01'inin yoksul olduğu görülmekte. Çalışan fertlerin işteki durumları itibarıyla yoksulluk oranlarına bakıldığında; en yüksek risk taşıyan grubun yevmiyeli (geçici, mevsimlik) olarak çalışanlar olduğu gözlenmektedir. Türkiye geneli için bu grup yüzde 45,01'lik yoksulluk oranına sahip iken, en düşük yoksulluk oranına sahip işverenlerde bu oran yüzde 8,99 olarak gerçekleşti. Özellikle kırsal yerlerde oldukça yüksek nüfus payına sahip ücretsiz aile işçileri de ikinci sırada yoksulluk riskine sahip grubu teşkil etmekte. İşsizlerde yoksulluk riski, Türkiye genelinde yüzde 32,44 iken, kentsel yerlerde yüzde

22,99, kırsal yerlerde ise yüzde 62,56 olarak gerçekleşti. Kırsal yerlerde, tarım, avcılık, ormancılık ve balıkçılık sektöründe çalışanların yüzde 36,62'sinin yoksul olduğu tahmin edilmişti.

Yoksul fertler, iktisadi faaliyet kollarına göre incelendiğinde, kırsal ve kentsel yerler ayrımında hemen hemen aynı sektörler göze çarpmakta ancak, kır ve kent ayrımında sektör sıralamalarında değişiklik söz konusu olmakta. Türkiye genelinde, tarım, avcılık, ormancılık ve balıkçılık sektörü, çalışanların yüzde 36,19'luk oranla yoksulluk riskinin en fazla olduğu sektör olarak birinci sırayı almakta. Bunun, yüzde 35,92 ile inşaat ve bayındırlık sektörü izlerken, kentsel yerlerde ise birinci sırayı inşaat ve bayındırlık sektörü (yüzde 37,62), ikinci sırayı tarım sektörü (yüzde 32,80) almakta. Türkiye genelinde en düşük yoksulluk riski taşıyan sektör ise madencilik ve taşocakçılığı sektörü olarak belirlendi.

Yoksulluk sınırı yöntemlerine göre yoksulluk oranları

Yöntemler	Yoksul Fert Sayısı (bin)			Yoksul Fert Oranı (%)		
	Türkiye	Kent	Kır	Türkiye	Kent	Kır
Gıda yoksulluğu	926	376	550	1,35	0,92	2,01
Gıda ve gıda dışı yoksulluk	18 441	9 011	9 429	26,96	21,95	34,48
Kişi başı günlük 1\$'ın altı*	136	10	126	0,20	0,03	0,46
Kişi başı günlük 2.15 \$'ın altı*	2 082	971	1 111	3,04	2,37	4,06
Kişi başı günlük 4.3 \$'ın altı*	20 721	10 106	10 615	30,3	24,62	38,82
Görelî Yoksulluk	10 080	4 651	5 430	14,74	11,33	19,86
* Burada 2002 yılı için 1 \$'ın satınalma gücü paritesine (5GP) göre karşılığı olan 618 281 TL kullanılmıştır. Kaynak: DIE						

Maliye Teftiş Kurulu'ndan

IMF politikalarına eleştiri

Maliye Teftiş Kurulu hazırladığı bir raporla IMF politikalarını eleştire - rek, ağır borç yükünden kurtulunması gerektiği saptamasında bulundu. Raporla borç yükünün tasfiyesine yönelik önerilere de yer verildi.

Maliye Bakanlığı Teftiş Kurulu, kamu açıklarının mali ekonomik ve sosyal açıdan yol açtığı zararları telafi edici alternatif model önerileri konusunda bir rapor hazırladı. Raporla, kamu borç yükü analiz edilerek, IMF programına yönelik eleştirilere yer veriliyor. Raporun sonuç bölümünde de borçların tasfiyesi için model önerisi açıklanıyor.

Borçlanma durumunun bugün geldiği noktaya yönelik yapılan analizde; dış borç yükündeki artışın tehlike sınırına yaklaştığı yer aldı.

Konsolide bütçe giderleri içinde faiz ödemeleri payının 1990 yılında yüzde 20 iken, son 12 yılda hızla artarak, 2002 yılında yüzde 45'e ulaştığı saptaması yapıldı. İç ve dış borç faiz ödemelerin toplamının GSMH'ya oranı hızla arttığı görüşü yer aldı.

Raporla, "Bu gün gelinen noktada, yapılan borçlanmalardan elde edilen hasılatın bırakalım karlı ya-

tırımları, cari haracamalarda bile kullanılamaz hale geldiği, yeni borçlanma hasılatının tamamen eski borçların ödenmesine vakfedildiği görülmektedir. Borçlanma olgusunda öyle bir kısır döngü içine girilmiştir ki, borcun ve bu arada işleyen faizlerin ödenebilmesi için bütçede yaratılan gelir fazlası yeterli olmamakta, açık kalan kısmın finansmanının yeni borçlarla yapılması zorunlu olmaktadır. Oysa, 1990'lı yıllarda ekonomideki finansal serbestleşme sürecinde yatırım hacminin yükselmesi ve ulusal tasarruf havuzunun doğrudan yatırımlara dönüştürülebilmesinin daha hızlı ve etkin bir biçimde gerçekleştirilmesi bekleniyor. Bu beklentilerin gerçekleşmesi bir yana, iç borç tuzağına sıkışan kamu sektörü, her seneki net yeni iç borçlanmasının üstünde bir iç borç faiz yükü ile karşı karşıya kalmıştır."

IMF'e ilişkin yapılan saptamada ise şu görüşler yer aldı, "IMF, ekonomik, sosyal ve siyasi kurumlara-

rımızın tamamını etkisi altına almış, adeta devlet içinde bir devlet konumuna gelmiştir. Günlük hayatımızda bu derece etkin rol oynar hale gelen ve iktisadi gidişatta ki artılara çıkmaya, eksileri ise mali politikalarla mal etmeye çalışan IMF'e yurt içinden ve yurt dışından çok ciddi bilimsel eleştiriler gelmektedir."

Raporun alternatif entegre model önerisi bölümünde, tek hazine hesabı sisteminin iyileştirilmesi, kısa vadeli sermaye hareketlerinin vergidendirilmesi, kısa vadeli mevduat ve döviz tevdiat hesaplarının yüksek oranda vergilenmesi vade uzadıkça vergi oranlarının düşük tutulması, döviz ticareti ve bulundurulmasının sınırlandırılması, gümrük birliğinin gözden geçirilmesi, devletin mali birimlerinin tek çatı altında toplanması, yolsuzluklarla mücadele edilmesi, kayıtdışı ekonomi ile mücadele edilmesi, kamu harcamalarında etkinliğin sağlanması gibi öneriler yer aldı.

Sübjektif risk reel riske karşı

Son zamanlarda yaşanan finansal krizler dalgası, uluslararası finansal kuruluşlar tarafından sağlanan yardım paketlerinin faydaları üzerinde hararetli tartışmaları alevlendirdi. Uluslararası finansal kuruluşlar, sıkıntı yaşayan ülkelere yaşadıkları olumsuz reel şokların etkilerini en aza indirmek için yeterli kaynak sağlamada başarısızlığa mı uğruyorlar? Ya da Uluslararası finansal kuruluşlar, aşırı cömertlikleriyle, piyasa disiplininin altını mı oyuyor? Bu tip çelişkili olasılıklar, "gerçek riskler" "sübjektif riskler" karşılaştırmasının göreceli ağırlığını yansıtıyor.

IMF uzmanı Tito Cordella tarafından uluslararası Para Fonu'nun piyasa disiplini etkileyen müdahalelerini konu edinen çalışmasında şu görüşler yer aldı; IMF kredileri, borç alanları ve verenleri daha çok sağduyusuz mu yapıyor? Diğer bir deyişle, IMF müdahalelerinin neden olduğu sübjektif risk zararları o kadar büyük ki, "belki de IMF ismini IMH'ye (Sübjektif Riskler Kurumu –Institutue for Moral Hazard-) dönüştürmeyi düşünür. (Baro, 1998)? Ya da söz konusu zararlar çok mu küçük ki "Arjantin'in IMF kredisi alma konusunda yaşadığı zorluklar sübjektif risk problemlerinin bir abartısı mıdır (Griffith-Jones, 2003)?

Nihayetinde bu sorular tecrübe edilmiş sorulardır. Devam eden yardım paketlerinin kar-zarar analizini açıklayan tam bir çalışma ol-

mamasına rağmen, bir grup IMF araştırmacısı, bu sorular üzerinde önemli deneysel bulgular toplamışlardır. Pek çok çalışma finansal krizlerle ilgili reel zararlara eğilmektedir, diğer çalışmalar da, yardım paketlerinin neden olduğu olası sübjektif zararlar hakkında değerlendirmeler sunmaktadır.

Reel risk zararları ki, üye ülkelerin ekonomik performanslarında ciddi düşüşlerdir, pek çok yazar tarafından kaleme alınmıştır. Sosyal zararlar açısından bakıldığında, Baldaci, De Mello ve Inchauste (2002) çalışmaları; finansal krizlerin, yoksulluğun artması ve bazı durumlarda da gelir eşitsizliği ile ilgili olduğunu göstermektedir. Söz konusu yazarlar, bu tip negatif etkilerin güvenlik ağlarını hedef alan önlemleri zorunlu kıldığı görüşündeler. Carbacho, Garcia-Escribano ve Inchauste (2003), şehirlerdeki ha-

ne halkı anketlerini kullanarak, Arjantin makroekonomik krizlerinin etkilerini incelemişlerdir. Böylesi bir çalışma araştırmacıların; en kötü durumdaki hane halklarını tespit etmelerine, kamu kesimi istihdamının ve hükümet harcamalarının bu hassas durumu azaltıp azaltmadığını tetkik etmelerine ve hane haklarının bu krizlerin etkilerini yumuşatmak için kullandıkları mekanizmalara ışık tutmalarına olanak sağlamaktadır.

Diğer çalışmalar, finansal krizlerin neden olduğu diğer zararlar üzerine odaklanmaktadır. Gupta, Mishra ve Sahay (2003), kriz ürününü tepkileri değerlendirmek üzere, 1970-1998 yılları arası 91 ülkede yaşanan 195 para krizi örneğini incelemişlerdir. Bu çalışma, krizlerin büyük bir çoğunluğunun daraltıcı ekonomi politikasına sebep olurken, yüzde 40'ından fazlasının ge-

nişlemeci mali politikaya dönüştüğünü göstermektedir. Hatta, daraltıcı sonuçlar, büyük ve gelişmiş ekonomilerde, küçük ve gelişmekte olan ülkelere göre daha çok görülmektedir. Bu sonuçlar Disyatat'ın (2001), gelişmekte olan ekonomilerin bankacılık sistemlerindeki zayıflık nedeniyle daha fazla yıkıma maruz kaldıkları yönündeki bulguları ile çelişmektedir. Son olarak, Cerra ve Saxena (2003) Asya krizinin kötü sonuçlarının iyileştirilmesi üzerinde çalışmış ve resesyonun kalıcı ve geçici bileşeklerini ayırtmıştır. Araştırmacıların ulaştıkları en temel bulgusu, çalışmaya konu olan 6 ülkenin tamamında, krizden sonra toparlanma oldukça çabuk olurken, üretim düzeylerinde kalıcı kayıpların olduğu tespit edilmiştir.

Finansal krizlerin, bir ülkenin sanayisi üzerindeki pozitif ve negatif etkilerini daha iyi anlayabilmek için, Borensztein ve Lee (2002), Kore finansal krizinin çeşitli sanayi sektörleri üzerindeki farklı etkilerini incelemişlerdir. Çalışmalarının vardığı temel nokta, krizden sonra, kredilerin bağlı şirketler yerine daha verimli ve daha az bağlı olanlara dağıtıldığı gözlenmiştir. Benzer şekilde, Haskar ve Kongsamut (2003) Taylandlı şirketler kesiminin performanslarını incelemişler ve firmaların krizden çıkma yollarının büyük çapta farklılıklar olduğunu göstermişlerdir.

Uluslararası Finansal Kuruluşların müdahalelerinin subjektif risk zararlarını tahmin etmek, en zor çalışmalardan biridir. Doğrusu, reel zarar ölçülebilir ama subjektif zarar ölçülemez. Uluslararası kredilere ilişkin subjektif riskin varlığını ölçmek üzere Lane ve Philips (2000) 1995-1999 yılları arasında IMF ile ilgili çıkan haberlere, ge-

lişmekte olan piyasa bonolarının nasıl reaksiyon gösterdiklerine bakmışlardır. Sadece, 22 örnekten ikisinde faiz oranlarının sergilediği durum, subjektif risk hipotezi ile tutarlılık göstermiştir. Bu iki örnekten biri, 1998 Rusya krizinden sonra, gelişmekte olan piyasaların dağılmasının hızlanmasıdır. Bu olay, Dell'Aricca, Schanabel ve Zettelmeyer (2002) tarafından analiz edilmiş ve Ağustos 1998 Rusya krizinin öncesinde ve sonrasındaki göreceli olarak durgun dönemde, ülkeler genelindeki dağılma düzeylerine bakılmıştır. Subjektif risk hipotezi ile tutarlı olarak, Rusya'ya verimli bir yardım paketi sağlanmadaki başarısızlık, gelişmekte olan Pazar ekonomilerinin dağılmasını hızlandırmış, tutucu kesimin duyarlılığını artırmış ve ülke genelinde dağılmaya neden olmuştur.

Uluslararası düşük kredilerin, yatırımcıların ziyanına neden olduğu kabul edilse de, kimin bu tarz fahiş bir riski alacağı sorusu sabit kalamaz. Böylesi bir subjektif risk küresel vergi mükellefleri tarafından finanse edilebilir mi? Jane ve Zettelmeyer (2001) bu konuya dikkat çekiyorlar. IMF'nin geri ödeme kayıtlarına bakarak, fiiliyattaki resmi borç vermeler, dünyanın geri kalanı için hemen hemen hiçbir maliyete neden olmamaktadır. Benzer şekilde, Josi ve Zettelmeyer (2004) 1973-2003 yılları arasında IMF'nin yükselen ve gelişmekte olan ülkelere gerçekleştirdiği transferleri çalışmalarına konu ettiler. Çalışmalarının sonucunda, gelişmekte olan piyasalara verilen borçların, belirgin bir subjektif riske kaynak yaratmalarının gerçekçi olmadığı sonucuna vardılar.

Eğer ülkeler (yaklaşık olarak) her zaman IMF'ye geri ödeme yapar-

larsa, IMF yardım paketleri ülke-şarta bağlı transfer olarak görülmez fakat, ülke-şarta bağlı kredi olarak algılanır ki bu adil bir şekilde fiyatlandırılmış ülke sigorta (sosyal güvenlik) politikasıdır. Bu çelişkiler, yakın zamanda Cordella ve Levy Yeyati (2004) tarafından çalışılmıştır. Yardım paketlerinin pozitif güvence etkisinin, subjektif risk sonuçlarından daha büyük olduğunu durumları açıklamaya çalışmışlardır. Özellikle, ters dışarıdan kaynaklanan makroekonomik şok durumunda şarta bağlanan güvenceler, krize yakalanma eğilimli oynak ekonomilerde reformları teşvik etmektedir. Bu etki, bankaların verdiği düşük kredilerin değer etkisi ile aynıdır (Cordella ve Levy Yeyati, 2003).

Bu makalenin çıkarımı, IMF yardım paketlerinin subjektif ve reel riskleri konusunda dikkatli olunmasıdır. Reel riskler oldukça iyi dokümanite edilebildiği halde, subjektif risk bulguları daha yetersizdir çünkü bu bulguların toplanması daha zordur. Eldeki bulgular temel alındığında, Rogolf (2002), IMF kredileri ile ilgili subjektif risk unsurlarının, IMF'ye yapılan eleştiriler kadar olduğu olasılığını ortaya koymaktadır. Rogolf'un görüşleri kendinden önceki araştırmacı Michael Musa ile bir bakıma benzerlik göstermektedir. Gerçekten, Musa (1999) uluslararası finansal destekten kaynaklanan subjektif risk sorunlarının abartıldığı görüşünde ve finansal krizlerin asıl sebebinin subjektif risk olmadığı fakat daha çok ülkelerin yönetimlerinin ve uluslararası finansal sistemlerin uygun risk azaltma yöntemlerinin eksikliğinden kaynaklanan reel riskler olduğunu savunmaktadır.

* IMF Research Bülteni, 3. cilt No: 1, Mart 2004

AB'de parasal birliğin uzun yolu

AB'nde parasal birliğin gerçekleştirilmesi yıllar geçmesini gerektiriyor. Avrupa Merkez Bankası, Birliğe yeni katılan Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerini Euro'yu benimsemeden önce sıkı mali ve parasal kriterlere uyum sağlamaları konusunda uyarıyor.

Avrupa Birliği 1 Mayıs 2004 tarihi itibarıyla 10 yeni ülkenin katılımıyla çoktandır beklenen büyümesini gerçekleştirdi ve Birliğin toplam nüfusuna 75 milyon kişi daha katıldı. Birliğe yeni üye olan ülkelerin halkları için bu bir rüyanın gerçekleşmesi anlamını taşıyor. 1989 yılına kadar komünist yönetim altında bulunan bu on ülkeden sekizi için Birliğe katılım, kendileri için özgürlük, demokrasi ve kanun hakimiyetinin güvence altına alınması anlamını taşıyor. Avrupa Birliği'nin 'genişlemeden sorumlu' Komisyon Üyesi Günter Verheugen'e göre "Genişleme, yakın yıllarda Avrupa'da barışa, istikrara ve refa-

ha yapılmış olan en büyük katkısı oluşturuyor."

AB'ne yeni katılan ülkelerde kurulu olan birçok şirket için 1 Mayıs önemli bir değişikliğe işaret etmiyor, zira bu ülkelerde esasen AB'ne katılım için yapılması gerekli olan siyasi, ekonomik ve idari reformların hemen tamamı bugüne kadar zaten yapılmıştı. Çok uluslu firmalar ise zaten katılımı öngöerek, eski Sovyet Blokunda yer alan bu sekiz ülkeye bugüne kadar 120 milyar dolar tutarında sermaye yatırımı yapmışlardı.

Ancak Birliğe yeni katılan bu ülkelerin ekonomileri, başta tarımsal sübvansiyonlar ve bölgesel kalkınma yardımları şeklin-

de olmak üzere 2004-6 yıllarında üçe katlanarak yıllık 14 milyar euroya çıkacak AB yardımları ile büyük bir ivme kazanabilecek.

Bununla beraber hernekadar artacak dış yatırımlar ve AB'den sağlanacak büyük destek bu ülkelerde ekonomik kalkınmaya büyük katkı sağlayacak ise de merkezi hükümetlerin ve yerel yönetimlerin göstereceği çaba ekonomik gelişme üzerinde temel bir ağırlık taşıyacak. Eski Sovyet Bloku'nda yer alan bu sekiz ülke, ekonomilerini reforma tabi tutma alanında bugüne kadar çok önemli mesafeler aldılar, ancak yine de yapmaları gereken çok şey bulunuyor.

Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya ve Slovakya, bugüne kadar uygulanagelen ‘refah devleti’ amaçlı kamu harcamaları politikasının yol açtığı yüksek bütçe açıklarını düşürme zorunluluğu ile karşı karşıya bulunuyorlar. Buna mukabil bütçe açığı bulunmayan Baltık devletleri ise yeni katılan ülkeler içinde en düşük kişi başına gelir düzeylerine sahipler ve toplam nüfusları içinde çok fakir geniş nüfus kesimlerini barındırıyorlar. Kıbrıs, Malta ve Slovenya nispeten daha zengin iseler de onların da hayli önemli ekonomik ve sosyal sorunları mevcut.

Birliğe yeni katılan ülkeler "Parasal Birlik"e katılım konusun-

da hevesli iseler de, önce parasal istikrarın sağlanması ve bütçe açığının, GSMH’nin yüzde 3’ünün altına düşürülmesi gibi önemli hususları da içeren katılım koşullarını yerine getirmeleri gerekiyor. Diğer önemli koşullar olarak; kamu borç stokunun, ilgili ülkenin GSMH’sının yüzde 60.0’nın üstünde olmaması, enflasyon oranının, enflasyon oranı en düşük üç euro kullanıcısı ülkenin ortalama enflasyon oranından (halen yüzde 2.6) 1.5 puandan fazla yüksek olmaması ve uzun dönem faiz hadlerinin de, yine faiz hadlerinin en düşük olduğu dört euro ülkesi faiz hadleri ortalamasından en fazla 2 puan yüksek olması bulunuyor.

Bazı küçük ülkelerin parasal birliğe üç yıllık bir süre içinde katılmaları bekleniliyor ise de bazı büyük ekonomilerin parasal birliğe katılım konusunda 2009-10 yıllarından önce hazır hale gelmeleri pek beklenmiyor. Polonya, Çek Cumhuriyeti ve Macaristan gibi Birliğe yeni katılan büyük ülkelerde bütçe açığının milli gelirin yüzde 3.0’ü düzeyine düşürülmesi hükümetleri hayli zorlayacak gibi gözüküyor. Çünkü bu ülkelerde kamu kurumlarının özelleştirilmesinden elde edilen gelirler artık kuruyor ve ayrıca ortak AB Bütçesine yapılması gereken katkı payları da bu ülkeler için ayrı bir yük oluşturacak.

Esasen AB’nin yeni üyelerinin

Euroya Geçiş Süreci Ülkeden Ülkeye Değişiyor						
	Bütçe Açığı		Enflasyon		Kamu Borç Stoku ^(b)	Euroya Geçiş Yılı ^(a)
	2003	2004 ^(a)	2003	2004 ^(a)	2003	
Polonya	4.1	7.6	0.7	2.2	45.4	2009
Çek Cumhuriyeti	12.9	6.2	-0.1	1.4	37.6	2009-10
Macaristan	5.9	4.6	4.7	8.2	59.0	2009-10
Slovak Cumhuriyeti	3.6	3.9	8.5	8.1	42.8	2008
Letonya	1.7	3.0	-1.1	1.5	21.9	2007-08
Litvanya	1.8	2.0	2.9	3.4	15.6	2007-08
Slovenya	1.8	1.5	5.7	5.2	27.1	2007-08
Estonya	-2.6	0.2	1.4	2.1	5.8	2007-08
Kıbrıs Cumhuriyeti	6.3		4.0		72.2	2007
Malta	9.7		2.5		72.0	2007
AB Kıstasları	% 3.0		% 2.5		% 60.0	
(a) Beklenen						
(b) GSMH'ya olan oranı						

Mayıs ayı başında Birliğe katılımlarının gerçekleşmesinden hemen önce verdikleri beyanatlara, Avrupa Merkez Bankası yetkilileri de, bu ülkeleri zamanı gelmeden parasal birliğe katılımları konusunda uyardı. Avrupa Merkez Bankası'nın yeni yayınlanmış olan Yıllık Raporu'nda enflasyonla mücadelenin, AB'nin yeni üyeleri için önde gelen bir uğraş alanı olduğu hususu vurgulanıyor ve döviz kurlarında devam edegelen istikrarsızlığın bu ülkelerde izlenecek parasal politikayı daha karmaşık hale getirebileceği ve bazı ülkelerde dış ticareti olumsuz yönde etkileyebileceği ifade ediliyor.

AB'ne yeni katılan ülkelerin Parasal Birliğe girip euroyu benimsemekte acele etmeleri durumunda, 1990'lı yılların başında yaşanan ve parasal birlik planlarının ileriye atılmasını gerekli kılan parasal krize benzer yeni bir krize yol açmalarından endişe ediliyor. Bu risk, dış yatırımcıların çok çekici buldukları Macaristan'ın, euroya bir an evvel geçmek için parasının değerini suni olarak istikrarlı tutmaya çalışması sonucu düştüğü zor durumla daha da belirgin hale geldi. Macaristan'ın mali durumunun istikrarlı bir parasal politika izlenmesine olanak tanımayacağına far-

kında olan spekülörlerin ulusal para üzerinde aşırı alım satım işlemlerine girişmeleri, Hükümeti çok keskin faiz ayarlamaları yapma durumunda bıraktı. Spekülörler bu işten iyi para kazandılar ancak, ülkedeki istikrarsız para piyasası uzun vadeli dış yatırımcıları ürküttü ve bu şekilde Macaristan'ın 2008 yılı başlarında Euro bölgesine girme umutları tükendi. Nisan ayı başlarında Macaristan yetkilileri ülkenin 2009 veya 2010 yılında parasal birliğe katılımının daha olası olduğunu açıkladılar.

Euroya geçiş alanında Macaristan'ın yaşadığı deneyim AB'ne yeni üye olan doğu ve merkezi Avrupa ülkelerinde beklenen etkisini göstermiş bulunuyor. Nitekim, para piyasalarında oluşacak bir istikrarsızlıktan çekinen Polonya ve Çek Cumhuriyeti, euroya geçişlerini, başlangıçta öngördükleri tarihi üç yıl ileriye alarak 2009-10 yılına ertelediler.

AB'ne üye olan ülkelerin parasal birliğe üye olabilmeleri ve euroyu benimseyebilmeleri için Birliğin öngördüğü ve yukarıda verilmiş olan ekonomik kriterleri yerine getirmelerinin yanı sıra bir diğer testten de başarıyla geçmeleri gerekiyor. Bu ülkelerin, paralarının euroyu be-

nimsemelerine olanak verecek ölçüde istikrarlı olduğunu göstermek için "Döviz Kuru Mekanizması II"ye katılmaları gerekiyor. Bu sisteme giren ülkelerin, ulusal paralarının değerini, ilgili paranın Avrupa Merkez Bankası (AMB) ve AB tarafından Euro cinsinden belirlenmiş olan değerine göre (+) (-) yüzde 15 arasında değişen bir band içinde tutmaları gerekiyor. Parasının değerini koruyabilmesi için Parasal Birliğe aday olan ülkeye, Avrupa Merkez Bankası, piyasaya euro alımı ve satımıyla müdahale ederek yardımcı olabiliyor. Ancak parasal birliğe girebilmek için aday ülkenin parasının değerinin, AMB müdahalesi olmaksızın ancak çok küçük oynamalara maruz kalması gerekiyor

Belirgin iyileşmeler sağlanmasına rağmen ülkemizde halen geçerli olan bütçe açığı, kamu borç stoku, enflasyon ve faiz oranları düşünüldüğünde, zamansız da olsa bazılarının üzerinde fikir yürüttüğü Türkiye'nin euroyu benimseme durumunun, ne kadar güç, uzun vadeli ve özen gerektiren bir konu olduğu Parasal Birliğe girmeye aday olan ülkelerin durumu gözden geçirildiğinde daha iyi anlaşılıyor.

AB'nin yüksek maliyetleri yatırımcıları yeni arayışlara yöneltti

Ücret düzeylerinin yükselmesi Avrupa Birliği'ne yeni katılan ülkelere olan doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını olumsuz yönde etkiliyor AB'ne adaylık ve katılım müzakereleri sürecinde yoğun biçimde doğru - dan yabancı sermaye yatırımı çekmiş olan Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri, artan işçi ücretleri ve düşük verimlilik nedeniyle eski avantajlarını yitiriyorlar.

Cek Cumhuriyeti Hükümeti 700 milyon Euro tutarında proje bedeli olan bir yatırımını Prag'ın kuzeyindeki bir alana yapması hususunda Türkiye'de de önemli bir yatırımı bulunan Hyundai Motor Şirketini ikna etmek için son iki yıldır büyük bir uğraş verdi ve lobi faaliyetinde bulundu. Bu amaçla bu Güney Kore şirketine tesis alanı olarak kullanılmak üzere 200 hektar büyüklüğündeki bir sınai yatırım alanını sadece 7 (yedi) Euroya satma önerisinde dahi bulundu. (İzmit'te kurulan Ford Fabrikasına tahsis edilen tesis alanını hatırlatıyor) Ne var ki tüm bu çabalara karşın Hyundai Motor Co. geçen

ay sözkonusu yatırımını Slovakya'da yapma kararı aldı. Bunun sebebi bir zamanlar yabancılar için bir tercih nedeni olan düşük işçi ücretlerinin artık Çek Cumhuriyeti'nde hayli yüksek düzeylere tırmanmış olmasıydı. Hyundai'nin Slovakya'daki tesisi 2006 yılında Zilina'da faaliyete geçtiğinde 3 500 kişiye doğrudan iş olanağı sağlayacak.

Ocak 2003'te ise Hollanda Philips Şti. Batı Macaristan'da Szombathely'de kurulu olan ve 500 işçi çalıştıran televizyon monitörü fabrikasını, vasıfsız bir işçi için aylık ücret düzeyinin 85 Dolar olduğu Çin'in Suzhou kentine taşıdı. Doğu Avrupa ül-

kelerinden Çin'e tesis nakilleri Flextronics International Ltd. ve IBM Corp. için de sözkonusu oldu.

1 Mayıs tarihi itibarıyla Birliğe katılmış olan bu on ülkede işçilik maliyetleri katılımı birlikte daha da yükselecek ve Birliğin eski üyeleri ile olan ücret düzeyi farkı azalacak. Zira bu ülkelerde kurulu tesisler üyelikle beraber AB'nin sıkı işçi sağlığı ve güvenliği koşullarına uyum gösterme durumunda kalacaklar. Diğer taraftan bu ülkelerde çalışan işçilerin diğer AB üyesi ülkelerdeki işçi ücretlerine paralel ücret talepleri de gündeme gelecek.

Birliğe yeni katılan Orta ve Do-

ğu Avrupa ülkeleri bu alanda daha önce Doğu Almanya'nın içine düşmüş olduğu hataya düşmek istemiyorlar. Berlin Duvarı'nın yıkılmasının ardından işçi ücretlerini hızla yükselten Doğu Almanya rekabet gücünü yitirmiş ve işsizlik haddi AB ortalamasının üç katına, yüzde 20'ye yükselmişti.

Şüphesiz işçi ücretlerinin uluslararası kıyaslamasında, işçi başına verimlilik düzeyinin ön planda gözönüne alınması gere-

kiyor. Daha açık bir deyişle ücret düzeyi ile verimlilik düzeyinin uyum içinde olması, ikisi arasındaki korelasyon katsayısının yüksek olması gerekiyor. Aşağıda verilen tabloda görüleceği üzere Birliğe yeni katılan ülkelerde ücret düzeyleri düşük ama, genelde verimlilik düzeyleri de düşük ve durum bu ülkelerin doğrudan yabancı sermaye yatırımı çekmeleri açısından bir olumsuz unsur niteliği oluşturuyor.

Doğrudan yabancı sermaye yatırımları yoluyla, istihdam olanaklarının ücret düzeylerinin düşük olduğu ülkelere kayma süreci, bir bölge veya ülkenin bu yolla sahip olduğu maliyet avantajının zaman içerisinde nasıl eriyebileceğini göstermektedir. Örneğin düşük ücret avantajının giderek yitirilmesi nedeniyle halen Çek Cumhuriyeti'nde kurulu olan tekstil ve otomobil imalatı sanayilerinin, ücret düzeylerinin düşük olduğu Romanya ve Ukray-

İşçilik Maliyetleri ve Verimlilik Düzeyi					
	Saat Başına İşçilik Maliyeti*	İşgücü Verimliliği**		Saat Başına İşçilik Maliyeti*	İşgücü Verimliliği**
İsveç	28.56	64.4	Kıbrıs R. Cum.	10.74	Bilgi yok
Danimarka	27.10	68.0	Slovenya	8.98	25.4
Almanya	26.34	56.9	Portekiz	8.13	bilgi yok
Lüksemburg	24.61	90.5	Polonya	4.48	16.9
Fransa	24.42	65.6	Çek Cum.	3.90	17.3
İngiltere	23.85	58.1	Macaristan	3.83	17.0
Avusturya	23.60	63.1	Slovakya	3.06	13.3
Hollanda	22.99	55.6	Estonya	3.03	12.0
Finlandiya	22.13	64.3	Litvanya	2.71	12.9
İtalya	18.99	56.5	Letonya	2.42	10.7
İrlanda	17.31	81.6	İspanya	14.22	45.9
Yunanistan	11.62	39.3	Malta	Bilgi yok	Bilgi yok
	Ortalama Saat Başına İşçilik Maliyeti		Ortalama İşgücü Verimliliği		
Genişleme Öncesi AB	22.21		57.6		
Yeni Katılan Üyeler	4.2		16.7		
Genişlemiş Avrupa Birliği	19.09		51.9		
* 2000 yılı için sanayi ve hizmet sektörlerinde Euro olarak, Belçika ve Malta için bilgi bulunamamıştır.					
** 2002 yılında istihdam edilen her bir kişi için cari fiyatlarla bin Euro olarak gayrisafi katma değer. (Fransa için 2001 yılı)					
Kaynak: Eurostat					

na gibi ülkelere kayması beklenmektedir. Zira 2004 yılı başları itibarıyla Macaristan'da ortalama aylık ücret 603 Euro iken bu rakam Çek Cumhuriyetinde 507 Euro, buna karşılık ortalama aylık ücret Ukrayna'da 60 Euro ve Romanya'da ise 100 Euro düzeyindedir.

Evvelce Avrupa Birliğine katılacak ülkeler arasında yabancı sermaye çekme alanında en çekici, en önde gelen ülkeler arasında yer alan Macaristan'da, 1989 yılından bu yana ilk kez, uluslararası sermaye akımı negatif bakiye vermiştir.

Aşağıda 1 Mayıs tarihi itibarıyla AB'ne üye olan ülkelerde 2002 ve 2003 yıllarında gerçekleşen doğrudan yabancı sermaye yatırım tutarları verilmektedir:

Avrupa Birliği üyesi olan Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri arasında doğrudan yabancı sermaye çekme hususunda süregelen rekabet, sağlanan vergi teşviklerinin toplam yatırım bedelinin

yüzde 15'ini geçemeyeceği şeklindeki AB sınırlaması nedeniyle giderek kızışıyor. Birliğin devlet yardımları alanında koymuş olduğu kurallara uyma mecburiyeti, bu ülkeler için yabancı sermayeye daha evvelce sağlamış oldukları yüksek vergi teşviklerini verebilmelerini önüyor.

Ancak vergi muafiyeti alanındaki sınırlamaları aşmak hususunda kararlı olan bu ülkeler Kurumlar vergisi hadlerini düşürmek suretiyle yabancı sermayeyi çekmeye çalışıyorlar. Örneğin Kia Şirketinin Avrupa'da yapacağı otomobil fabrikasını kendi ülkesine yönlendirebilmek amacıyla AB'nin bir diğer yeni üyesi olan Slovakya, bu alanda rakibi durumunda olan Çek Cumhuriyetinde yüzde 28 olan Kurumlar Vergisi oranını yüzde 19'a düşürdü ve işçilik maliyetlerini azaltmak için bazı ek önlemler aldı. Buna karşılık Çek Cumhuriyeti de 2006 yılı itibarıyla Kurumlar Vergisi oranının yüzde

24'e düşmesini sağlayacak şekilde vergi oranının her yıl iki puan düşürülmesi yolunda bir yasa çıkardı.

Ama halen Birliğin dışında olan Bulgaristan, Romanya, Ukrayna ve şüphesiz Türkiye, bu alanda AB kurallarına uyma zorunluluğu altında değiller ve doğrudan yabancı sermaye getirecek olan çok uluslu şirketlere, onları birkaç yıl süreyle kurumlar vergisinden muaf olma olanağı sağlayacak vergi teşvikleri sağlayabirler.

İktisadi analistler Birliğe katılım sonucu Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin hızlı bir istihdam olanağı kaçışı problemi ile karşılaşmayacaklarını tahmin ediyorlar ve bu konuda İspanya ve Portekiz örneğini veriyorlar. Bu ülkelerde halen ortalama işçi ücreti, son toplu katılım öncesi AB'nde geçerli olan ortalama işçi ücretlerinin yüzde 25 dolayında altında bulunuyor ve bu farkın kapanmasının 20-25 yıllık bir süre gerektireceği tahmin ediliyor.

Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları Hız Kesiyor (Milyon Dolar Olarak)

	2002	2003*		2002	2003*
Çek Cumhuriyeti	8 276	2 351	Slovak Cumhuriyeti	4 007	481
Polonya	3 789	3 675	Slovenya	1 748	(-) 120
Letonya	714	467	Macaristan	598	(-) 1 647
Litvanya	388	289	Estonya	153	688

* Tahmini

Kaynak: Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası

Devlet Planlama Teşkilatı; Yurt içi talep canlandı

2002 yılında beyaz eşya ve otomotiv sanayiinde, iç talep yetersizliğine rağmen, üretim artışlarının sürmesi, ihracatta sağlanan artışlar sayesinde gerçekleşti. 2003 yılında ise üretim artışlarında ihracat artışlarının yanı sıra, yurt içi talepte oluşan canlanmaya paralel olarak yurt içi satışlardaki artış da etkili oldu.

Devlet Planlama Teşkilatı, yaptığı çalışmada 2003 yılında üretim artışında ihracatın yanı sıra yurt içi talebinde canlandığı saptamasında bulundu. DPT'ye göre, 2003 yılında, sırasıyla, toplam otomobil satışları ve toplam taşıt araçları satışlarında yüzde 150,6 ve yüzde 126,4 oranlarında artışlar gözlemlendi. 2003 yılında iç talepte yaşanan canlılık, 2004 yılının Ocak ve Şubat aylarında da sürdü. 2004 yılının Ocak ve Şubat aylarında toplam otomobil satışları, sırasıyla, yüzde 306,2 ve yüzde 330,5 oranlarında artarken; toplam taşıt araçları satışları, aynı aylarda, sırasıyla, yüzde 207,9 ve yüzde 240,9 oranlarında arttı. Bu yüksek oranlı artışlarda, faizlerin düşmesi ve 20 yaşın üzerindeki otomobiller için uygulanan Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) indirimi etkili oldu.

Otomobil üretimi ve toplam taşıt araçları üretimi, 2003 yılında, sırasıyla, yüzde 44 ve yüzde 54 oranlarında arttı. 2004 yılının Ocak ayında bu ürünlerin üretimleri, bir

önceki yılın aynı dönemine göre, sırasıyla, yüzde 94,7 ve yüzde 79,1 oranlarında artarken; Şubat ayında da, aynı ürünlerin üretimi, sırasıyla, yüzde 70 ve yüzde 65,6 oranlarında artış gösterdi.

Ayrıca, 2003 yılında, otomobil ihracatı yüzde 25,7, toplam taşıt araçları ihracatı da yüzde 34,7 oranlarında arttı. 2004 yılı Ocak ayında bu ürünlerin ihracatı, sırasıyla, yüzde 91,2 ve yüzde 71,6 oranlarında; Şubat ayında da, sırasıyla, yüzde 70,7 ve yüzde 47,4 oranlarında artış gösterdi. İhracat artış oranları, üretim artış oranlarına paralel olarak seyretti.

2003 yılında, toplam otomotiv ana ve yan sanayii ihracatı, yüzde 50,1 oranında artarak, 6,5 milyar dolara ulaştı. 2004 yılının Ocak-Şubat döneminde de, bu sanayiinin ihracatı, yüzde 54,5 oranında artarak, 1,2 milyar dolar olarak gerçekleşti. 2003 yılında, taşıt araçları ithalatı, yüzde 153,2 oranında, otomobil ithalatı da yüzde 155,5 oranında arttı. 2003 yılında otomotiv ürünle-

rinde görülen yüksek ithalat artışları 2004 yılında da sürdü. 2004 yılının Ocak ayında yüzde 232,7 oranında artan toplam taşıt araçları ithalatı, Şubat ayında yüzde 250,5 oranında arttı. 2004 yılının Ocak ayında yüzde 310,4 oranında artan otomobil ithalatı da Şubat ayında yüzde 317,5 oranında artış gerçekleştirdi.

Bu gelişmeler sonucu, 2004 yılı Şubat ayında toplam otomobil satışlarında ithalatın payı, yüzde 65,3; toplam taşıt araçları satışında ithalatın payı ise, yüzde 50,5 olarak gerçekleşti. Bu oranlar, 2003 yılının Şubat ayında, sırasıyla, 62,1 ve 44,1 olarak gerçekleşmişti.

2002 yılında beyaz eşya ve otomotiv sanayiinde, iç talep yetersizliğine rağmen, üretim artışlarının sürmesi, ihracatta sağlanan artışlar sayesinde gerçekleşirken; 2003 yılında üretim artışlarında ihracat artışlarının yanında, yurt içi talepte oluşan canlanmaya paralel olarak yurt içi satışlardaki artışın da etkili olduğu gözlemlendi.

Özelleştirme geliri giderini karşılayamadı

1985 yılından bu yana yapılan özelleştirmelerde 4 katrilyon gelir elde edildi. 19 yıllık sürede yapılan 8.7 milyar dolarlık özelleştirmeye karşılık, özelleştirme kapsamındaki kuruluşlara sermaye iştiraki, bono ve tahvil gibi ödemeler için ise 10.6 milyar dolar harcandı.

Özelleştirme çalışmaları, 1984 yılında kamuya ait yarım kalmış tesislerin tamamlanması veya yerine yeni bir tesis kurulması amacı ile özel sektöre devri uygulamaları ile başladı

1986 yılından itibaren hız kazanan ve tamamı kamuya ait veya kamu iştiraki olan kuruluşlardaki kamu paylarının özelleştirme kapsamına alınması yoluyla yürütülen program çerçevesinde, Özelleştirme idaresi tarafından bugüne kadar 170 kuruluşta hisse senedi veya varlık satış/devir işlemi yapıldı ve bu kuruluşlardan 159'unda hiç kamu payı kalmadı. Blok satış, halka arz, uluslararası arz, İMKB'de satış veya varlık satışı biçiminde kısmen özelleştirme işlemi gerçekleştirilen diğer 11 kuruluşta ise halen kamu payı bulunmakta.

1985 yılından bugüne kadar gerçekleştirilen özelleştirme uygulamalarının toplam tutarı 4 katrilyon lira, bu rakam 8.7 milyar doları ifade ediyor. Bir bölümü vadeli ve döviz cinsinden gerçekleştirilen bu hisse senedi ve varlık satış işlemlerinden 31 Aralık 2002 itibarıyla 2.5 katrilyon lira net giriş sağlandı.

Özelleştirme kapsamındaki kuruluşlardan elde edilen 525 trilyon liralık temettü geliri ve 1.9 katrilyon liralık diğer kaynaklarla birlikte 1985 – 31 Aralık 2002 dönemi toplam kaynakları 5 katrilyon lira düzeyine ulaştı.

Aynı dönemde özelleştirme uygulamaları çerçevesinde 5 katrilyon lira tutarında kullanım gerçekleştirildi. Özelleştirme uygulamalarına ilişkin kullanımların % 97'lik bir bölümü, Hazine'ye

aktarma, özelleştirme bonolarına ilişkin borç ile kapsamdaki kuruluşlara sermaye iştiraki, kredi borçları ve personel ödemeleri olarak aktarılan tutarlar oldu.

Özelleştirme uygulamaları sonucunda elde edilen kaynakların kullanımı 3 ana başlık altında toplanmaktadır.

Bunlardan ilki özelleştirme kapsamındaki kuruluşlara yapılan ödemelerdir. 5.3 milyar dolar düzeyinde ve toplam kaynakların yüzde 48'ini kapsayan bu tutar, kuruluşlara yapılan sermaye iştirakleri, verilen krediler, çalışanlara yönelik iş kaybı ve özelleştirme sonrası tazminatları ile emeklilik primi ödemeleri gibi kullanım kalemlerinden oluşmakta.

İkinci büyük kullanım kalemini ise, aynı tarih itibarıyla 3.4 milyar dolar düzeyinde ve toplam

kullanımların yüzde 31'ini kapsayan ve Hazineye ve Hazine bünyesinde bulunan Kamu Ortaklığı Fonu'na yapılan aktarmalardan oluştu. Bu Fon'un kullanım alanı ise mevzuatla sadece baraj, otoyol ve içme suları gibi altyapı tesislerinin finansmanı ile sınırlandırıldı.

Üçüncü kullanım kalemi ise, özelleştirme uygulamaları için çıkarılan bono ve tahvil ödemeleri gibi tutarlardan oluşmakta. Bu ödemelerin toplamı da yine aynı dönemde 1.9 milyar dolar düzeyinde olup, toplam kullanımların yüzde 17'sini kapsamaktadır.

Yukarıda belirtilen üç ana kullanım kalemi toplamı olan 10.6 milyar dolar düzeyindeki tutar, toplam kullanımların yüzde 97'sini kapsamakta. Bazı ödemeler özelleştirme olgusu var olsa da, olmasa da, devletin bir şekilde Hazinesinden yapmak zorunda olduğu tutarlardan oluşuyor.

Bu arada özelleştirmeye bağlı olarak yapılan ve gider-masraf olarak tanımlanabilecek, uygulamalar için yapılan danışmanlık, ihale ilanları ile reklam ve tanıtım giderleri ise toplam kullanımların yüzde 1'ini oluşturdur.

1985 yılından itibaren 240 kuruluştaki kamu hisseleri, 22 yarım kalmış tesis, 5 taşınmaz, 4 elektrik santrali, 6 otoyol, 2 boğaz köprüsü, 48 tesis ile 1 hizmet birimi özelleştirme kapsamına alındı. 22 kuruluştaki kamu payı ile 4

elektrik santrali ve 4 taşınmaz daha sonra özelleştirme işlemine tabi tutulmaksızın kapsamdan çıkarıldı.

Özelleştirme çalışmaları 1985 yılında bazı yarım kalmış tesislerin özel sektöre devriyle başlamıştır.

Özelleştirme uygulamalarının başlatıldığı 1985 yılından 2004 yılına kadar geçen 19 yıllık süreçte kapsama alınan kuruluşların yarısından fazlası tamamen özelleştirildi. Bu kuruluşlardan, daha önce Çitosan'ın bağlı ortaklığı statüsünde faaliyet gösteren çimento fabrikaları dışında, bu kuruluşların büyük bir kısmı varlık veya kamunun azınlık hissesine sahip olduğu iştiraklerdir. Bugüne kadar, SEK ve Yem Sanayii, Çitosan, TESTAŞ ve ORÜS'e bağlı tüm üretim birimleri tamamen özelleştirilmiş ve devlet bu alanlarda işletmecilikten çekildi. Yem Sanayii A.Ş. ve SEK Süt Ürünleri A.Ş.'nin Kasım 1997'de, Çitosan ve TESTAŞ'ın ise Temmuz 1999'da, tüzel kişilikleri Ticaret Sicil'den silinmiş, söz konusu şirketler EBK Et ve Balık Ürünleri A.Ş. bünyesinde birleştirilerek tasfiye edildi. Bunun yanı sıra, 7 giyim tesisi ve 34 gayrimenkulu özelleştirilen KÖYTEKS Yatırım Holding A.Ş. de, Aralık 1998 tarihinde Sümer Holding A.Ş. bünyesinde birleştirilerek tasfiye edildi. Ayrıca ORÜS Orman Ürünleri A.Ş. bünyesinde bulunan 21 işletmesi özelleştirildi, kalan 2 işletme SE-

KA'ya devredilerek, kuruluş Mart 2000 tarihinde tasfiye edildi. Öte yandan, İSDEMİR 31 Ocak 2002 tarihinde imzalanan devir sözleşmesiyle tüm varlıkları ile birlikte ERDEMİR'e devredildi ve tüzel kişiliği sona erdi. ÇELBOR A.Ş.'de bulunan yüzde 100 oranındaki hisselerin tamamı 31 Mayıs 2002 tarihinde ERDEMİR'e devredildi. T. Gemi Sanayii A.Ş. ise T. Denizcilik İşletmeleri A.Ş. bünyesinde birleştirilerek Mayıs 2002'de tüzel kişiliği sona erdi. İGSAŞ İstanbul Gübre San. A.Ş. ise 15 Nisan 2002'de TÜGSAŞ Türkiye Gübre San. A.Ş. bünyesinde birleştirildi ve TÜGSAŞ'ın bağlı ortaklığı haline getirildi. DİTAŞ Deniz İşletmeciliği A.Ş.'de bulunan %50.98 oranındaki hisselerin tamamı 21 Kasım 2002 tarihinde TÜPRAŞ'a devredildi. Turban Turizm A.Ş., T. Ziraat Donatım A.Ş. ve TUMOSAN Türk Motor Sanayii A.Ş. 7 Şubat 2003 tarihinde SÜMER HOLDİNG A.Ş. bünyesinde birleştirilerek tüzel kişilikleri sona erdi.

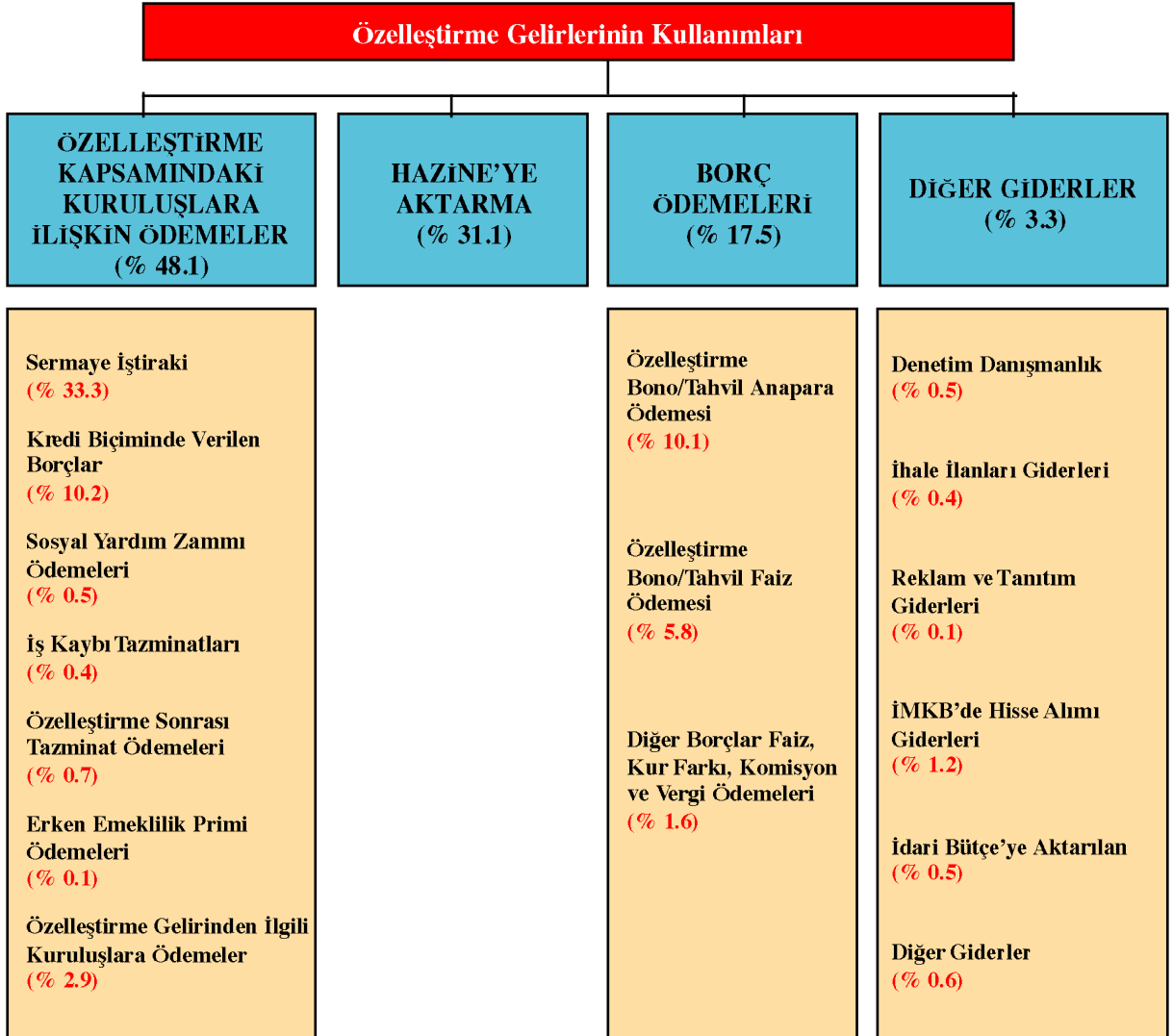
KARDEMİR özelleştirmesiyle ilk defa yöre halkı, sanayici ve çalışanlara bedelsiz devir suretiyle gider tasarrufuna yönelik bir uygulama yapıldı. NETAŞ ve TOFAŞ'da bulunan kamu hisseleri ilk defa uluslararası piyasalarda halka arz edildi, böylece İMKB'nin yabancı borsalarla entegrasyonunun sağlanmasında bir adım atıldı. 1990'lı yılların başın-

da bir çok şirketteki kamu hisseleri kısıtlı da olsa halka arz edildi, hisse senedinin kurumsallaşması ve sermayenin tabana yayılmasında bir başlangıç yapılmış, 1998 yılında da İş Bankası'ndaki kamu hisseleri ile 2000 yılında TÜPRAŞ hisselerinin büyük bölümünün özelleştirilmesiyle yurtiçi ve yurtdışı piyasalarda bugüne kadar yapılan en büyük halka arz gerçekleştirildi. Sümerbank, Denizbank, Etibank ve Anadolu-bank'ın özelleştirilmesi ile de kamu bankalarının özel sektöre

devredilmelerine ilişkin ilk adımlar atıldı. Deniz Nakliyatın özelleştirilmesi, TDI'nin İzmir Körfez Hattı ile Şehir içi Yolcu ve Araç Taşımacılığı'nın da devri sonucunda devlet, deniz taşımacılığından da çekilmeye başladı. Yine 2000 yılı içerisinde POAŞ'ın yüzde 51 oranındaki hissesinin blok satış yöntemiyle özelleştirilmesi sonucunda bugüne kadar yapılan en büyük özelleştirme uygulaması gerçekleştirildi, 2002 yılında ise kalan kamu hisselerinin İMKB'de satışı sonu-

cunda POAŞ'da bulunan kamu hisselerinin tamamı özelleştirildi. Ayrıca bu süreç içerisinde devletin, turizm, tekstil ve hayvancılık sektörlerindeki işletmelerinin yaklaşık yüzde 90'ı da özelleştirildi

Halen özelleştirme kapsamında 40 kuruluş bulunmaktadır. Bu kuruluşların 28 tanesinde yüzde 50'nin üzerinde kamu payı var. Bunun yanı sıra, özelleştirme kapsamında 48 Tesis, 6 otoyol, 2 Boğaz Köprüsü ile 1 Hizmet Birimi de yer almakta.

Dünya Ticaret Örgütü;

Fakir ülkeler uluslararası ticarete önemli bir koz kazandı

Dünya Ticaret Örgütü Brezilya'nın bir yılı aşan bir süre önce yaptığı başvuru üzerine, ABD'nin kendi pamuk üreticilerine sağladığı sübvansiyonun uluslar arası ticaret kurallarına aykırı olduğuna karar verdi.

Brezilya'nın, ABD'nin kendi pamuk üreticilerine sağladığı devlet yardımlarının uluslar arası piyasada pamuk fiyatlarının düşmesine yol açarak Brezilya'ya zarar verdiği şeklindeki şikayeti üzerine, Dünya Ticaret Örgütü "Anlaşmazlıkların Çözümü Paneli" konuyu görüşmüş ve bu sübvansiyonların küresel ticaret kurallarını ihlal ettiği yönünde karar almıştır.

Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ) kasım 2001 tarihinde Do-ha'da ve Eylül 2003 tarihinde Cancun-Meksika'da yapılmış olan Bakanlar Konseyi toplantılarında tarımsal sübvansiyonlar

gündemin en önemli maddeleri arasında yer alıyor ve zengin ülkeler ile fakir ülkeler arasındaki çıkar çatışmalarının odak noktasını oluşturuyordu. Başarısızlıkla sonuçlanan Cancun görüşmelerinde Brezilya'nın liderliğinde bir grup oluşturan 21 gelişmekte olan ülke, gelişmiş ülkelerce her yıl bu ülkelerin kendi çiftçilerine yaptıkları 300 milyar Dolar tutarındaki tarımsal destek ödemelerinin, ürün fiyatlarını aşağı çekerek haksız rekabete yol açtığını ve yoksul ülkelerin tarım kesimi çalışanlarının daha da fakirleşmesine neden olduğunu ileri sürerek bu sübvansiyonların kaldırılmasını talep etmişlerdi.

Gelişmekte olan ülkelerin bu haklı ve ısrarlı taleplerine rağmen ABD, Avrupa Birliği üye ülkeleri ve Japonya gibi ülkeler tarım sektörlerine sağladıkları sübvansiyonları kaldırmak veya azaltmak hususunda çok isteksiz bir tutum ortaya koydular.

Tarımsal sübvansiyonlarla ilgili olarak DTÖ'nün almış olduğu bu ilk karar halen gelişmiş ülkelerle gelişmekte olan ülkeler arasında devam edegelen anlaşmazlıkların müzakeresinde gelişmekte olan ülkelerin konumunu önemli ölçüde güçlü kılacak.

ABD, Japonya ve Avrupa Birliği kendi çiftçilerine geniş bir alanı

kapsayan destek sağlıyorlar. Örneğin Amerika mısır, soya fasulyesi ve buğday üreticilerine yüz milyonlarca Dolar tutarında destek sağlıyor. Japonya pirinç üreticilerini desteklerken, AB geniş bir bitkisel ve hayvansal ürünler üretimi grubunu yılda 50 milyar Euroyu geçen bir sübvansiyonla destekliyor.

ABD, yüksek üretim maliyetlerine rağmen dünyanın en büyük pamuk ihracatçısı olan ülkesi konumunda. Sübvansiyonların kaldırılması yönünde büyük uğraş veren uluslar arası kuruluş Oxfam'ın yaptığı hesaplamalara göre, ABD'nin pamuk üretimine sağladığı sübvansiyonlar uluslar arası piyasada pamuk fiyatlarının yüzde 25 oranında daha düşük düzeyde oluşmasına yol açıyor. Hernekadar olayı DTÖ'nün gün-

demine orta gelir grubunda yer alan Brezilya taşımış ise de, pamuğa yapılan sübvansiyonlardan en büyük zararı Batı Afrika'nın pamuk üreticisi olan çok fakir ülkeleri görüyor. Yine Oxfam'ın yaptığı hesaplamalara göre Amerikan çiftçilerine sağladığı pamuk sübvansiyonları, düşen ihraç gelirleri şeklinde Afrika'nın fakir ülkelerine yılda 300 milyon Dolar maloluyor. Bu rakam ise ABD'nin Mali gibi çok fakir ülkelere yapmakta olduğu yardımların çok üstünde bir tutar oluşturuyor.

Panelin almış olduğu bu kararın nihai hale gelmiş olması ile birlikte ABD'nin bu kararı temyiz etmesi ve uygulamaya konulmasını elinden geldiğince geciktirmeye çalışması bekleniliyor.

DTÖ'ünce alınmış bir kararın ABD tarafından temyiz edilmeye ve uygulamaya konulmasının geciktirilmeye çalışılması, kendilerinden ticaretin liberalleştirilmesi yolunda bazı tavizler vermeleri istenilen gelişmekte olan ülkeleri bu hususlarda daha isteksiz davranmaya itmesi olası gözükmektedir.

Aşağıdaki tabloda başlıca pamuk üreticisi ülkelerin yıllık pamuk üretim düzeyleri ile bu sektöre sağladıkları hükümet yardımı tutarı verilmektedir.

Tarımsal sübvansiyon politikasını benimseyen ABD Kongresi ve Başkan Bush bu alınan karardan sonra DTÖ'ne pek sempati ile yaklaşmayacaklardır ama, bu kararı da göz ardı edemeyeceklerdir.

Dünya ticaret Örgütü'nce alınmış olan bu kararla ABD'nin bu güne kadar ticaret müzakerelerinde öne sürdüğü iki tez çürütülmüş olmaktadır: Bunlardan birincisi sübvansiyonların, sağlanan tutarların çiftçilerin gerçekleştirdiği üretim düzeyine bağlı olmaması nedeniyle, aşırı üretime yolaçmadığı iddiası idi. İkincisi ise sübvansiyonların, 1995'te yapılan ve bir ülkenin diğerini tarımsal alanda dava etmesini büyük ölçüde zorlaştıran ve DTÖ'nce "barış maddesi" olarak tanımlanan anlaşma maddesi tarafından korunduğu tezi idi.

Pamuk Üretimi ve Sağlanan Destek*

	Üretim (Bin ton olarak)	Hükümet Yardımı (Milyon Dolar)
Çin	4 916	750
ABD	3 747	2 000
Hindistan	2 312	Hiç
Pakistan	1 736	Hiç
Özbekistan	1 022	Hiç
Türkiye	900	57
Brezilya	848	Hiç
Avrupa Birliği**	475	957
Avustralya	386	Hiç
Mısır	290	33

* Rakamlar 31 Temmuz 2003'te sona eren hasat mevsimi içindir.

** Yunanistan ve İspanya

Kaynak: Uluslar arası Pamuk Danışma Komitesi

TEFE tırmanışa geçti

Nisan ayında Toptan Eşya Fiyatları Genel İndeksi bir önceki aya göre yüzde 2,65, bir önceki yılın Aralık ayına göre yüzde 9,33 bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 8,91 ve oniki aylık ortalamalara göre yüzde 17,03 artış gösterdi. Yüzde 2,65 oranındaki artışın 0,10'u devlet sektöründeki fiyat artışlarından, 2,55'i de özel sektördeki fiyat artışlarından kaynaklandı. Yüzde 2,6'lık artışın 1,6'sı tarım, avcılık, ormancılık ve balıkçılık sektöründen, 0,2'si madencilik ve taşocakçılığı sektöründen, 0,9'u ise imalat sanayi sektöründen kaynaklandı.

Nisan ayında Tüketici Fiyatları Genel İndeksi bir önceki aya göre yüzde 0,59, bir önceki yılın Aralık ayına göre yüzde 2,79 bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 10,18 ve oniki aylık ortalamalara göre yüzde 20,01 artış gösterdi. Bu artışın ana harcama grupları itibarıyla dağılımına baktığımızda; 0,2'si gıda, içki, tütün, 0,5'i giyim ve ayakkabı ve 0,1'i konut grubundan kaynaklandı. Ev eşyası grubunda ise 0,2'lik gerileme yaşandı. Bölgeler itibarıyla ise en yüksek artış 0,9 ile Ege bölgesinde, en düşük artış ise 0,4 ile Marmara bölgesinde gerçekleşti

TEFE	NİSAN 2004	NİSAN 2003
Bir önceki aya göre değişim oranı (%)	2,65	1,76
Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim oranı (%)	9,33	14,37
Bir önceki yılın aynı ayına göre değişim oranı (%)	8,91	35,08
(01.05.2003-30.04.2004) - (01.05.2002-30.04.2003) 12 aylık ortalamalara göre değişim oranı(%)	17,03	37,82

TÜFE	NİSAN 2004	NİSAN 2003
Bir önceki aya göre değişim oranı (%)	0,59	2,09
Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim oranı (%)	2,79	10,42
Bir önceki yılın aynı ayına göre değişim oranı (%)	10,18	29,45
(01.05.2003-30.04.2004) - (01.05.2002-30.04.2003) 12 aylık ortalamalara göre değişim oranı(%)	20,01	33,76

		2004				2003							
		Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
TEFE	Bir önceki aya göre değişim	2,6	1,64	2,10	2,65	-0,6	-1,9	-0,5	-0,2	0,3	0,6	1,7	0,6
	Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim	2,6	4,31	6,50	9,33	13,7	11,5	10,9	10,7	10,7	11,3	13,2	13,9
TÜFE	Bir önceki aya göre değişim	0,7	0,55	0,89	0,59	1,6	-0,2	-0,4	0,2	1,9	1,4	1,6	0,9
	Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim	0,7	1,29	2,19	2,79	12,2	12,0	11,6	11,7	13,8	15,5	17,3	18,4

Dünya ekonomisi

Küresel büyüme beklentileri yükseldi

Dünya ekonomisinin 2004 yılında anlamlı bir büyüme göstermesine yönelik beklentiler, gelişmiş ülke ekonomilerindeki gelişmelerle olumlu bir beklentiye dönüştü. ABD ve Japonya'nın yanı sıra Euro bölgesi verilerinin olumlu sinyaller vermesi IMF'in küresel büyüme tahminini yüzde 4'den yüzde 4.6'ya çıkarmasına sebep oldu.

IMF, dünya genelinde mali piyasaların yükseliş eğiliminde olduğunu, ancak gelecekteki faiz artırımları ve ABD'nin dev cari açığının risk yarattığı uyarısında bulundu. IMF'nin hazırladığı Küresel Mali İstikrar Raporu'nda ekonomik faaliyetlerin hızlandığından ve buna bağlı olarak şirket bilançolarında iyileşme yaşandığı vurgulandı. Düşük faiz oranlarının iyileşmede büyük rol oynadığını kaydeden IMF, enflasyonun düşük olması sayesinde faizlerin bir süre daha seviyesini koruyacağı görüşünde.

Faizlerdeki bu seviyenin sürdürülebilir olmadığı, yükseltilmesi gerektiği ve bu durumun özel-

likle tahvil piyasalarında dalgalanmalara yol açacağı kaydedildi.

IMF, raporunda, dolardaki düşüşün sümesinin beklendiği, ancak ani bir düşüşün ciddi sonuçlarının olabileceği uyarısı yer aldı. IMF, küresel ekonomideki iyileşmenin tabana yayıldığını belirterek, büyüme tahminlerinin yükseltilebileceğini ifade etti. IMF'nin küresel büyüme tahminini yüzde 4'den yüzde 4.6'ya yükseltmesi bekleniyor. IMF'e göre gelişmekte olan ülke ekonomilerinde de büyüme hızının yüzde 5.6'ya ulaşması bekleniyor.

Birleşmiş Milletler ise dünyanın

en büyük ekonomisine sahip ABD'nin desteğiyle küresel büyüme hızının yüzde 3.7'ye çıkacağı tahmininde bulundu. Rapora göre ABD ekonomisi, bu yıl yüzde 4.7 oranında büyürken, Çin yüzde 8.5, Rusya yüzde 7.8, Hindistan yüzde 6.3 büyüyecek.

Geçen yıl yüzde 2.5, bu yıl yüzde 3.7 oranlarında büyüyeceği tahmin edilen dünya ekonomisinin Birleşmiş Milletler'e göre gelecek yılki büyüme oranı yüzde 3.4'e gerileyecek. Aynı rapora göre bu yıl Avrupa Birliği'ndeki ekonomik büyüme oranının ise yüzde 1.9 olacağı tahmin ediliyor.

Dünya Ticaret Örgütü (WTO),

geçen yıl yüzde 4.5 ile beklentilerin üzerinde bir büyüme gerçekleştiren dünya ticaretinin hızını kaybetmeyerek, 2004 yılında da yüzde 7.5 büyüyeceğini öngördü. WTO'ya göre, ABD ve Asya'daki ekonomik koşulların iyileşmesi dünya ticaretine önemli destek vermekte. WTO, geçen yıla göre 3 basamak atlayarak ABD ve Almanya'nın ardından dünyanın en çok ithalat yapan üçüncü ülkesi Çin'in önceki yıla göre ihracatında nominal olarak yüzde 35 ve ithalatında da yüzde 40 artış gösterdiğini belirtti. WTO, dünya ekonomisinin, 2003 yılının ikinci yarısında yakaladığı ivmeyi sürdürebileceğini ve 2003 yılında yüzde 2.5 olan büyüme oranının, bu yıl yüzde 3.7'ye yükseleceğini öngörmekte. Dünyanın en zengin 30 ülkesi arasındaki mal ve hizmet ticaretindeki artışın 2003'ün ikinci yarısında yüzde 9'a yaklaşması beklenmekte. Dünya Ticaret Örgütü, büyümeye yönelik tehditleri de, ABD dış ticaret açığının orta vadede sürdürülemez olması, Batı Avrupa ülkelerinin taleplerinde olası bir düşüş görülmesi ve petrol fiyatlarının öngörüldüğünün aksine düşmemesi olarak sıraladı.

Avrupa Komisyonu, Euro Bölgesi ekonomisinin iyileşme yolunda ilerlediğini, ancak son dönemde kısa vadeli görünümün

belirsizleştiğini belirtti. Komisyon, Euro Bölgesi ekonomisiyle ilgili raporunda, özellikle tüketimde zayıflığın endişe verici olduğunu kaydetti. Rapora göre tüketimdeki zayıflık, yaşlanan nüfusun bütçeye getireceği yük ve yapısal reformların gerçekleşmesindeki yavaşlıkla ilgili endişelerden kaynaklanmakta. Değerlendirmede ekonomideki olumlu gelişmelere de dikkat çeken Komisyon, küresel talepteki artışın güçlü eurodan kaynaklanan kaybı giderdiğini vurguladı. Avrupa komisyonu, Euro Bölgesi'nde büyümenin bu yıl yüzde 1.7, gelecek yıl ise yüzde 2.3 oranında gerçekleşmesini beklemekte. Enflasyon oranının ise sırasıyla yüzde 1.8 ve yüzde 1.6 olacağı tahmin edilmekte.

Uluslararası kredi değerlendirme kuruluşu Fitch Ratings, not verdiği 87 ülke için 2 yılda bir yayımladığı raporunda, bütçe açıkları ve kamu borçlarının GSYİH'ya oranının, "AAA" dışındaki hemen hemen bütün not kategorilerinde 2004-2005 için istikrar kazanma işaretleri gösterdiğini açıkladı. Fitch, Türkiye, Lübnan ve Çek Cumhuriyeti'nin GSYİH'lerinin yüzde 10'undan fazla bütçe açığı vermeye devam ettiklerini bildirdi. Fitch, brüt kamu dış borçlarının ABD doları cinsinden büyüklüklerine göre ilk altı sırayı alan gelişen piyasaların 2002'ye göre

değişmeyerek Rusya, Brezilya, Meksika, Arjantin, Türkiye ve Endonezya olarak kaldıklarını belirtti. Mevcut dış gelirlere göre en yüksek dış borç ve borç ödeme oranları Latin Amerika ülkeleri, Lübnan, Türkiye, Endonezya ve Fitch tarafından not verilen Aşağı Sahra Afrika ülkelerinde bulunuyor.

ABD, 2003 yılının son çeyreğinde yıllık bazda yüzde 4.1 oranında büyüdü. Bu yılın ilk çeyreğindeki büyümenin de yüzde 4.5'a ulaşması beklenmekte. Vergi teşviği ve vergi idarelerinin, ekonominin büyümesinde önemli unsurlar olduğu kaydediliyor. Ülkede büyüme hızı, üçüncü çeyrekte son 20 yılın en yüksek düzeyi olan yüzde 8.2 düzeyinde gerçekleşti.

ABD Ticaret Bakanlığı, Şubat ayında tüketici gelirlerinin yüzde 0.4 arttığını ve dayanıklı tüketim malları alımlarının kısılmasıyla harcamalarda yüzde 0.2 olan artış hızını geçtiğini açıkladı. Ocak ayında gelirlerdeki artış yüzde 0.3 oldu.

ABD Çalışma Bakanlığı, işsizlik maaşı almak için 20 Mart'ta sona eren bir haftalık süre içerisinde yapılan başvuruların sayısının, beklentilerin üzerinde artarak 339,000 olarak gerçekleştiğini açıkladı. Dört haftalık hareketli ortalama ise 341,500 oldu.

Vergi İstatistikleri

TABLO - 1

Toplam Vergi Gelirlerinin GSYİH İçindeki Payı (Piyasa Fiyatlarıyla)

	2001
İsveç	51.4
Danimarka	49.8
Finlandiya	46.1
Belçika	45.8
Avusturya	45.4
Fransa	45.0
Norveç	43.3
İtalya	42.0
Lüksemburg	40.7
Hollanda	39.5
Macaristan	39.0
Çek Cum.	38.4
İngiltere	37.3
Yunanistan	36.9
Almanya	36.8
İzlanda	36.5
Türkiye	36.5
İspanya	35.2
Kanada	35.1
Yeni Zeland	33.8
Polonya	33.6
Portekiz	33.5
Slovak Cumhuriyeti	32.3
İsviçre	30.6
Avustralya	30.1
İrlanda	29.9
ABD	28.9
Japonya	27.3
Kore	27.2
Meksika	18.9
OECD Toplam	36.9
OECD Amerika Kıtası	27.6
OECD Pasifik Bölgesi	29.6
OECD Avrupa	39.4
AB 15	41.0

TABLO - 2

Toplam Vergi Gelirlerinin (Sosyal Güvenlik Primleri Hariç) GSYİH İçindeki Payı (Piyasa Fiyatlarıyla)

	2001
Danimarka	47.6
İsveç	36.1
Norveç	34.4
Yeni Zeland	33.8
Finlandiya	33.8
İzlanda	33.6
Belçika	31.4
İngiltere	31.0
Avusturya	30.6
Avustralya	30.1
Kanada	29.9
İtalya	29.9
Lüksemburg	29.6
Türkiye	29.3
Fransa	28.6
Macaristan	27.5
İrlanda	25.6
Yunanistan	25.5
Hollanda	25.3
Portekiz	24.5
Polonya	23.5
İsviçre	22.8
İspanya	22.6
Kore	22.2
Almanya	22.2
ABD	21.8
Çek Cumhuriyeti	21.3
Slovak Cumhuriyeti	17.9
Japonya	17.0
Meksika	15.7
OECD Toplam	36.9
OECD Amerika Kıtası	27.6
OECD Pasifik Bölgesi	29.6
OECD Avrupa	39.4
AB 15	41.0

Kaynak : OECD, Revenue Statistics, Paris, 2003

Konsolide Bütçe Gerçekleşmeleri

Bazı Konsolide Bütçe Gelirleri Kümülatif Gerçekleşmeleri	Ocak-Mart (Trilyon)			Reel Artış (Enflasyondan Arındırılmış)*	2004 Yılı Bütçe Hedefi
	2003	2004	Artış (yüzde)		
Gelirler	20.364	23.854	14.6	2.50	104.109
Genel Bütçe Gelirleri	19.585	23.204	15.5	3.30	103.309
Vergi Gelirleri	16.711	18.748	10.8	-0.89	88.893
Gelirden Alınan Vergiler	4.579	5.351	14.4	2.32	25.210
Gelir Vergisi	3.240	3.336	2.8	-8.05	16.679
GVK Göre Alınan Geçici Vergi	117	185	36.7	22.2	
Kurumlar Vergisi	1.338	2.015	33.5	19.4	8.531
KVK Göre Alınan Geçici Vergi	1.283	1.869	31.3	17.4	
Servetten Alınan Vergiler	511	342	-49.4	-54.7	1.376
Motorlu Taşıtlar Vergisi	504	447	-16.6	-25.4	935
Mal ve Hizmetlerden Alınan V.	8.887	8.995	1.2	-9.48	43.439
Dahilde Alınan KDV	3.245	2.900	-10.6	-20.0	13.320
Özel Tüketim Vergisi	4.288	5.194	17.4	5.0	26.878
Banka ve Sigorta Muameleleri V.	307	336	8.6	-2.86	1.276
Özel İletişim Vergisi	204	127	-60.6	-64.7	
Özel İşlem Vergisi	122	93	-31.1	-38.3	
Dış Ticaretten Alınan Vergiler	2.734	3.341	18.1	5.63	15.382
İthalde Alınan KDV	2.547	3.103	17.9	5.45	14.346
Vergi Dışı Normal Gelirler	1.568	4.185	62.5	45.3	13.913
Katma Bütçe Öz Gelirleri	779	650	-19.8	-28.2	800
Harcamalar	31.253	30.840	-1.3	-11.7	149.945

*Hesaplama TüFE yüzde 11.84 olarak alınmıştır.

EKONOMİK VERİLER

	2003	2002	2001	2000	1999	1998
GSMH (Cari fiyatlarla Trilyon TL)	356.681	275.032	176.484	125.596	78.283	53.518
GSMH (milyon dolar)	239.219	179.898	145.693	200.002	185.267	206.552
GSMH (Değişim Hızı 1987 fiyatlarıyla %)	5.9	7.9	-9.5	6.3	-6.1	3.9
Kişi başına GSMH (ABD Doları)	3.383	2.598	2.123	2.965	2.879	3.255
Üretim İndeksi	117.9	102.5	92	101	95.7	100.9
Toplam İhracat (Milyon/Dolar)	46.877	35.081	31.334	27.775	26.587	26.974
Toplam ithalat (Milyon/Dolar)	68.734	50.832	41.399	54.503	40.671	45.921
Dış Ticaret Dengesi (Milyon/Dolar)	-21.856	-15.751	-10.065	-26.728	-14.084	-18.947
İhracatın İthalatı Karşılama Oranı %	68.2	69.0	75.7	51.0	65.4	58.7
İşsizlik Oranı (%)	10.3	10.6	8.5	6.6	7.7	6.8
İç Borç Stoku (Trilyon TL)	194.387	149.869	122.157	36.421	23.005	11.693
Dış Borç Stoku (Milyon/Dolar Yeni Tanım)	147.264	131.264	113.826	118.702	102.992	96.429
Cari İşlemler Dengesi (Milyon/Dolar)	-6.808	-1.789	3.390	-9.819	-1.360	1.984

	2004		2003		2002
(Milyar TL)	16 Nisan	9 Nisan	26 Aralık	18 Nisan	27 Aralık
Emisyon	13.070.459	12.206.438	10.844.508	8.522.690	7.707.082
Para Arzı					
- M1	23.979.759	22.547.693	21.564.149	15.149.816	14.258.860
- M2	94.571.579	93.214.415	80.922.936	63.708.109	61.195.275
- M3	100.585.070	99.940.575	86.565.043	67.482.971	64.399.837
Yurtiçi Kaynaklı TL. Mevduat	87.861.921	86.435.274	75.677.074	58.551.593	56.294.199
- Vadeli Tasarruf	59.915.210	60.292.266	50.174.043	41.268.642	38.675.412
- Vadesiz Tasarruf	6.199.462	5.236.861	5.853.366	3.771.854	3.262.560
- Vadeli Ticari	10.676.610	10.374.456	9.184.744	7.289.651	8.261.003
- Vadesiz Ticari	5.654.396	5.671.817	5.580.690	3.445.807	3.784.187
- Resmi Mevduat	5.416.243	4.859.874	4.884.231	2.775.639	2.311.037
Kredi Stoku	60.185.849	58.825.216	51.748.279	39.847.986	35.159.807
- Tüm Banka Kredileri	59.883.549	58.522.916	51.748.279	39.752.198	34.909.807
- M.B. Kredileri	302.300	302.300	0	95.788	250.000
Bank. El. Tah. ve Bono	106.879.276	105.689.034	97.459.504	83.802.395	81.616.926

Mevzuat Değişiklikleri

- 02 Nisan 2004** - 2004 Mali Yılı Bütçe Uygulama Talimatı (Sıra No: 8) (Tedavi Yardımı)
- 03 Nisan 2004** - **DÜZELTME** (328 Sıra Numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği Hakkında)
- 06 Nisan 2004** - İş Kanununa İlişkin Fazla Çalışma ve Fazla Sürelerle Çalışma Yönetmeliği
- Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik
- Haftalık İş Günlerine Bölünemeyen Çalışma Süreleri Yönetmeliği
- Tarım ve Ormandan Sayılan İşlerde Çalışanların Çalışma Koşullarına İlişkin Yönetmelik
- İş Kanununa İlişkin Çalışma Süreleri Yönetmeliği
- Gelir Vergisi Genel Tebliği (Seri No:252)
- 07 Nisan 2004** - Postalar Halinde İşçi Çalıştırılarak Yürütülen İşlerde Çalışmalara İlişkin Özel Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik
- Gümrük Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- 08 Nisan 2004** - 2004/7069 Özel Tüketim Vergisi Tutarlarının Belirlenmesine İlişkin Karar
- 11 Nisan 2004** - 1 Sıra Nolu Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Tebliğ
- 17 Sıra Nolu Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Tebliğ
- 13 Nisan 2004** - Borsa Yatırım Fonlarına İlişkin Esaslar Tebliği (Seri:VII, No:23)
- 17 Nisan 2004** - Sermaye Şirketleri ve Kooperatiflerin Uzlaşma Yoluyla Yeniden Yapılandırılmasına Dair Yönetmelik
- Yatırımların ve İstihdamın Teşviki Genel Tebliği (Seri No:1)
- 27 Nisan 2004** - Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (Sıra No:332)
- 28 Nisan 2004** - 5136 Türk Ticaret Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun
- Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (Sıra No:333)
- 6 Nolu Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Tebliğ
- 30 Nisan 2004** - Arvupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı Bütçe ve Muhasebe Uygulamalarına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik
- İşverenler Tarafından Aylık Prim ve Hizmet Belgesinin İnternet Ortamında Sosyal Sigortalar Kurumuna Gönderilmesine (e-Bildirge Uygulamasına) İlişkin Tebliğ

Vergi Takvimi

- 07.05.2004** - Nisan 2004 Dönemi Çeklere Ait Değerli Kağıtlar Vergisi Bildirimi ve Ödenmesi
- 10.05.2004** - Ocak-Şubat-Mart 2004 Dönemine ait Kurum Geçici Verginin Beyanı
- 10.05.2004** - Ocak-Şubat-Mart 2004 Dönemine ait Gelir Geçici Verginin Beyanı
- 10.05.2004** - 16-30 Nisan Dönemine Ait Petrol ve Doğalgaz Ürünlerine İlişkin Özel Tüketim Vergisi Beyanı ve Ödenmesi
- 11.05.2004** - 16-30 Nisan Dönemine Ait Noterlerce Yap. Makbuz Karşılığı Öde. Ait Bildirimlerin Verilmesi ve Ödenmesi
- 17.05.2004** - Nisan 2004 Dönemine ait Motorlu Taşıt Araçlarına İlişkin Özel Tüketim Vergisi (Tescile Tabi Olmayanlar) Beyanı ve Ödenmesi
- 17.05.2004** - Nisan 2004 Dönemine ait Dayanıklı Tüketim ve Diğer Mallara İlişkin Özel Tüketim Vergisi Beyanı ve Ödenmesi
- 17.05.2004** - Nisan 2004 Dönemine Ait Gider Vergilerinin (BSMV) Beyanı ve Ödenmesi
- 17.05.2004** - Nisan 2004 Dönemine ait Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu Kesintisi Bildirimi ve Ödenmesi
- 17.05.2004** - Nisan 2004 Dönemi Özel İletişim Vergisi Beyanı ve Ödemesi
- 17.05.2004** - Nisan 2004 Dönemine ait Kolalı Gazoz, Alkollü İçecekler ve Tütün Mamüllerine İlişkin Özel Tüketim Vergisi Beyanı ve Ödenmesi
- 17.05.2004** - Meslek Mensuplarının Beyannamelerini İmzaladıkları Mükelleflere İlişkin Bildirimin Vergi Dairesine Verilmesi
- 17.05.2004** - Ocak-Şubat-Mart 2004 Dönemine ait Kurum Geçici Verginin Ödemesi
- 17.05.2004** - Ocak-Şubat-Mart 2004 Dönemine ait Gelir Geçici Verginin Ödemesi
- 20.05.2004** - Yarışma ve Çekilişler ile Futbol Müsabakalarına ait Müşterek Bahislerle İlgili Veraset ve İntikal Vergisinin Beyanı ve Ödenmesi
- 20.05.2004** - İlan ve Reklam Vergisinin Beyanı ve Ödenmesi
- 20.05.2004** - Nisan 2004 Dönemine Ait Gelir Vergisi Stopajı'nın Beyanı
- 20.05.2004** - Nisan 2004 Dönemine ait Katma Değer Vergisi'nin Beyanı
- 20.05.2004** - Nisan 2004 Dönemine ait Kurumlar Vergisi Stopajı'nın Beyanı ve Ödenmesi
- 20.05.2004** - Nisan 2004 Dönemine ait Damga Vergisinin Beyanı ve Ödenmesi
- 25.05.2004** - 1-15 Mayıs Dönemine ait Petrol ve Doğalgaz Ürünlerine İlişkin Özel Tüketim Vergisi Beyanı ve Ödenmesi
- 26.05.2004** - Nisan 2004 Dönemine Ait Gelir Vergisi Stopajı'nın Ödemesi
- 26.05.2004** - Nisan 2004 Dönemine ait Katma Değer Vergisi'nin Ödemesi
- 26.05.2004** - 1-15 Mayıs Dönemine Ait Noterlerce Yap. Makbuz Karşılığı Öde. Ait Bildirimlerin Verilmesi ve Ödenmesi

Nisan 2004 Kronoloji

- 01 Nisan** Avrupa'da ve Türkiye'de DHKP-C örgütüne yönelik düzenlenen eşzamanlı operasyonda 54 kişi gözaltına alındı.
- 02 Nisan** ABD Dışişleri Bakanı Powell'in Irak'a örnek gösterdiği Türkiye için İslam Cumhuriyeti demesi büyük yankı yarattı.
- 03 Nisan** KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş Annan Planına referandumda hayır diyeceğini açıkladı.
- 04 Nisan** Irak'ın Necef kentinde koalisyon güçlerinin, gösteri yapan Şii'lere ateş açması sonucu 22 kişi öldü.
- 05 Nisan** Konyaspor Teknik Direktörü Tevfik Lav geçirdiği trafik kazasında hayatını kaybetti.
- 06 Nisan** Irak'ta Şii ayaklanması giderek yayılıyor. Olaylarda 300 Irak'lı ve 18 ABD askeri hayatını kaybetti.
- 07 Nisan** ABD, Irak'ta büyüyen direnişi kırmak için saldırılarını yoğunlaştırdı. Felluce'de cami bombalandı 40 kişi öldü.
- 08 Nisan** ABD güçleri Irak'ta Felluce kentini kuşattı, hava saldırıları yüzünden çok sayıda sivilin öldüğü bildiriliyor.
- 09 Nisan** Fransa Cumhurbaşkanı Chirac, mevcut şartlarda Türkiye'ye AB üyeliği için tarih verilmemesi gerektiğini söyledi.
- 10 Nisan** Türk iş dünyasının öncü ismi Sakıp Sabancı öldü.
- 11 Nisan** Başbakan Erdoğan, KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş'ı marjinal gruplarla hayır kampanyası yürütüyor diye sert bir dille eleştirdi.
- 12 Nisan** Sakıp Sabancı Devlet töreniyle toprağa verildi.
- 13 Nisan** CHP Milletvekili Kemal Derviş Parti yönetimindeki görevlerinden istifa etti.
- 14 Nisan** TBMM Başkanı Bülent Arınç, bir gazetecinin sorduğu soruya küfürle cevap verdi.
- 15 Nisan** AB Komisyonu üyesi Verheugen Kıbrıs'ta Rumların referanduma hayır demesi durumunda yeşil hattın sınır olacağını söyledi.
- 16 Nisan** Merzifon'da 11 kişi, Polath'da 7 öğrenci trafik kazası sonucu öldü.
- 17 Nisan** İsrail, Hamas'ın yeni lideri Abdülaziz Rantisi'yi roket saldırısıyla öldürdü.
- 18 Nisan** Kerkük, bölgesinde çıkarılan 6 milyon varil petrol için ihaleyi aralarında TUPRAŞ'ın da bulunduğu 5 firma kazandı.
- 19 Nisan** İspanya'da göreve başlayan Sosyalist Zapatero hükümeti Irak'ta bulunan İspanyol askerlerini geri çekme kararı aldı.
- 20 Nisan** Toyoto tarafından sadece Türkiye'de üretilcek olan Verso model otomobilin üretim ve ihracatına başlandı.
- 21 Nisan** AB Üyeliği için Rumlara Kıbrıs'ta çözümü şart koşmadıklarını söyleyen Verheugen, "Kendimi aldatılmış hissediyorum" dedi.
- 22 Nisan** BDDK Üyesi Prof. Kemal Çevik, Uzan'lardan rüşvet aldığı gerekçesiyle gözaltına alındı.
- 23 Nisan** IMF Türkiye ekonomisinin dünyanın 22'nci büyük ekonomisi olduğunu açıkladı.
- 24 Nisan** Birleşik Kıbrıs için yapılan referandumda Türk tarafı yüzde 64.9 evet, Rum tarafı ise yüzde 75.8 hayır dedi.
- 25 Nisan** BM Kıbrıs'tan ayrılma kararı aldı.
- 26 Nisan** Avrupa Birliği KKTC'ye ekonomik yardım kararı aldı. İlk olarak 259 milyon euroluk mali yardım serbest bırakıldı.
- 27 Nisan** Avrupa Birliği KKTC'ye temsilcilik açma kararı aldı.
- 28 Nisan** Tayland'da müslümanların çoğunlukta yaşadığı güney bölgesinde çıkan çatışmalarda 100'den fazla kişi öldü.
- 29 Nisan** Danıştay, Demirbank ve Kentbank'ın TMSF'ye devrinin hukuka aykırı olduğuna karar verdi.
- 30 Nisan** Amerikan askerlerini Iraklı askerlere işkence ve cinsel taciz yaparken gösteren fotoğraflar tüm dünyada nefretle karşılandı.